

איראן גרעינית: סכנה קיומית למפעל הציוני

מדוע "הסכם דמה" עם איראן איננו
מרחיק מלחמה, אלא מקרב אותה •
מדוע דיפלומטיה איננה חלופה לאיום
צבאי אמין • וכיצד מפת איראן
האמיתית משקפת את מדיניות "העומק
האסטרטגי" של המשטר

תא"ל במיל" יוסי קופרווסר

אור יששכר

הביטחוניסטים

מחלקת המחקר

סיוון ה'תשפ"ב / יוני 2022

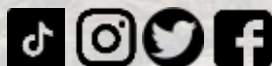
הביטחוניסטים הינה תנועה המונה למעלה מ-4,000 קצינים בכירים, מפקדים ולוחמים במילואים מכלל זרועות הביטחון שקמה על מנת להגן על צרכיה הביטחוניים של מדינת ישראל באופן שיאפשר את קיומה ושגשוגה לדורי דורות.

הקו שלנו ברור: אנו דבקים בזכותה של מדינת ישראל לשכון בגבולותיה הבטוחים, הם גבולות ארץ ישראל; מאמינים כי צרכיה הביטחוניים של מדינת ישראל נמצאים בראש סדר העדיפויות הלאומי; ומאמינים כי למדינת ישראל אין את הפריבילגיה להפסיד באף מלחמה. על צה"ל לפעול בחופשיות בכל מרחב בכדי לממש את אחריותו ולהגן על מדינת ישראל.

נבהיר כי התנועה איננה מפלגתית, אלא רואה לנגד עיניה את הערכים והחזון המגדירים אותה.

הועד המנהל של התנועה: האלוף במיל" גרשון הכהן, האלוף במיל" יצחק ג'רי גרשון (יו"ר), פרופ' אלכסנדר בליי, תא"ל במיל" אמיר אביבי (מנכ"ל)

בין חברי התנועה: האלוף במיל" יוסי בכר, האלוף במיל" כמיל אבו רוקון, אלוף במיל" יוסי משלב, ניצב בדימ' שלמה קעטבי, תא"ל במיל" חסון חסון, תא"ל במיל" הראל כנפו, תא"ל במיל" אביגדור קהלני, תא"ל במיל" יוסי קופרווסר, אל"מ במיל" טל בראון, סא"ל במיל" ירון בוסקילה (מזכ"ל)

הביטחוניסטים • ע"ר 580697472 • idsf.org.il

התמונה לעיל: מתוך הרשתות החברתיות של דובר צה"ל

על מחלקת המחקר

מחלקת המחקר של תנועת הביטחוניסטים שמה לנגד עיניה להיות קול מוביל, רלוונטי ודינמי בדיון הציבורי בישראל שדרך מחקר יישומי מספק לציבור ולמקבלי החלטות כלים נחוצים להתמודד עם המציאות המדינית-ביטחונית המתפתחת, תוך השרשת עקרונות וערכי הביטחון הלאומי של מדינת ישראל על מנת שתשגשג לדורי דורות כמדינת הלאום של העם היהודי.

אנו מקדמים שיח ענייני, מקצועי ומזמין הלוקח בבסיסו את עקרונות וערכי הציונות והביטחון הלאומי של ישראל בתור נקודת פתיחה מובנת מאליה. אלה כוללים את זהותה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, הישענותה על החזון הציוני, ביטחון לאומי שנבנה מבפנים כלפי חוץ ממנו נגזרים עקרונות משילות וריבונות, שליטה ביטחונית מלאה של צה"ל במרחב, עוצמה כמקור לשלום, טיפוח ההון האנושי ועיקרון האומה המתגייסת.

פעילות המחלקה סובבת סביב שני מישורים משלימים: מחקר ותיווכו. אנחנו מספקים דו"חות, מחקרים וניירות עמדה המתמקדים בנושאי הליבה שלנו, בשילוב המלצות מקצועיות. מחקר זה מונגש לציבור ולמקבלי החלטות באמצעים שונים, מפגישות עם מקבלי החלטות דרך הופעות בתקשורת ועד הרצאות פתוחות והמדיה החברתית.

אנו רואים כנר לרגלינו את החינוך וההכשרה של הציבור ככלל והדור הצעיר בפרט.

ראש המחלקה: אור יששכר, מנחה המחלקה: תא"ל במיל" יוסי קופרווסר, בין החוקרים: אלוף גרשון הכהן, סא"ל במיל" מוריס הירש, סא"ל במיל" ד"ר מרדכי קידר, ד"ר דורון מצא, ד"ר מרטין שרמן, יורם אטינגר, דוד מ. וינברג, סרן במיל" שי שירן, עו"ד אלי קירשנבאום.

על מחברי המסמך

תא"ל במיל' יוסי קופרווסר, מנחה מחלקת המחקר, לשעבר ראש חטיבת מחקר באמ"ן ומנכ"ל המשרד לעניינים אסטרטגיים, חוקר במרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה ובמרכז בגין-סאדאת

אור יששכר, ראש מחלקת המחקר, חוקר איראן וביטחון לאומי, עמית במכון AIES וינה, יוצא זירת איראן ב-8200 ובעל תואר שני מהתכנית לביטחון בינ"ל ב-SciencesPo פריז. דובר חמש שפות ביניהן פרסית וצרפתית

פורסם: 6 ביוני 2022 / ז' סיוון ה'תשפ"ב

התמונה בשער: טיל זולפע'ר איראני הנושא את הכתובת "ישראל צריכה להימחק מעל [פני האדמה]" בעברית ובפרסית, במסגרת תערוכה של משמרות המהפכה לרגל ראש השנה הפרסי באחוואז, מרץ 2018

תקציר מנהלים

המשטר האיראני משקיע משאבים ותקציבים רבים בפיתוח גרעין צבאי, נשק שובר שוויון שעלול להעניק לו יתרון כפול: מחד – כלי הרתעתי, או "תעודת ביטוח" בדמות מטריה גרעינית מעל כוחות איראנים ופרו-איראנים שהולכים ומשתלטים על חלקים נרחבים באיזור, במטרה להשלים את חזונו למזרח התיכון כאיזור השפעה בלעדי של איראן השיעית. מאידך – כלי התקפי שעלול להציב איום קיומי עליון על מדינת ישראל כחלק מתכנית המשטר להשמדה.

גרעין איננו רק תכנית חימוש – הוא סמל סטטוס למדינה שנכנסת למועדון יוקרתי ומצומצם של מדינות גרעיניות. גרעין צבאי הוא "היהלום שבכתר" במאמצי המשטר האיראני להשיג מעמד מעצמתי שיתדלק עוד יותר את מכונת ייצוא המהפכה של המשטר ויסייע לו לבצר את מעמדו ועוצמתו גם בזירת הפנים להידוק השליטה בעם האיראני. **נשק גרעיני איננו רק המטרה אלא אמצעי למימוש מטרות אסטרטגיות.**

לישראל אסור לקבל בשום תרחיש את איראן כמדינה בעלת יכולת לייצר נשק גרעיני. מדינת ישראל נמצאת בשלב הכרעה אל מול ההאצה בתכנית הגרעין הצבאי האיראנית עד כדי קיצור משמעותי של **מרחב הסף** המפריד בין המצב הנוכחי לבין הצטיידות איראנית בחומר בקיע בכמות מספקת לייצור מתקן נפץ גרעיני ראשון. איראן צברה מספיק אורניום מועשר לרמה של 60% כדי לקצר את מרחב הסף ל"זמן פריצה אפס": 2-3 שבועות בלבד **שנדרשים למשטר מרגע קבלת ההחלטה ועד העשרת מספיק אורניום מועשר לרמה של 90% לייצור נשק גרעיני ראשון.** בנוסף, יתר האורניום המועשר לרמות של 20%-4.5 שברשותה יספיק לייצר 4 **פצצות גרעין בתוך פחות מ-3 חודשים באם תחליט לפרוץ.** איראן נמצאת גם בתהליך מחקר ופיתוח מתקדם לתהליך אימפלוזיה ולזיווד ראש קרב גרעיני על טיל קרקע-קרקע.

זהו האיום האסטרטגי מספר אחת על המפעל הציוני.

בתרחיש של חזרה להסכם הגרעין מ-2015, הערכת "הביטחוניסטים" היא שהדבר עלול להוביל למלחמה בין ישראל לאיראן בתוך שנה עד שנתיים:

- ההון העצום שיעמוד לרשות איראן בעקבות ההסכם יאפשר לה להאיץ בצורה משמעותית את חיזוק בני חסותה באיזור המאיימים על ישראל
- יתאפשר לה להמשיך ולפתח ביתר עוצמה את יכולותיה בתחום הטילים והכטב"מים ללא מגבלה
- הצלחתה לכפות את תנאיה על ארה"ב תחזק את מעמדה האיזורי
- ההסכם עצמו יאפשר לה בתוך זמן קצר לשוב ולהצטייד בצנטרפוגות מתקדמות ולהעשיר אורניום לרמות גבוהות בשל פקיעת התוקף של סעיפים קריטיים (sunset clauses) ופקיעת התוקף של ההסכם עצמו בשנת 2031
- ההסכם לא ייתן בידי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א) כלים לפקח באופן יעיל על הפעילות הגרעינית האיראנית, כאשר עדיין לא ניתנו תשובות על ידי איראן באשר לאתרים החשודים כחלק מתכנית הגרעין הצבאי שנחשפו בארכיון הגרעין
- יתר על כן, בעקבות ההסכם או על רקע ניסיון איראני להגיע לגרעין ללא הסכם, עלולות מדינות נוספות באיזור לנסות ולהצטייד בנשק גרעיני, דבר שיציב איום מהותי על עליונותה האיזורית הביטחונית של ישראל
- לאורך השיחות בלט מאוד הרושם שבכוננתו של ממשל ביידן לחתור לחזרה להסכם הגרעין כמעט בכל מחיר, גם במחיר של ויתור מוחלט על דרישות בסיסיות שיבטיחו שהמשטר האיראני לא יפרוץ לפצצה בטווח זמן קצר

מכל הסיבות לעיל, הסכם הגרעין רק יקרב תרחיש של מלחמה איזורית, ולא ירחיק אותו. כפועל יוצא, ובהיעדר הסכם בעל שיניים הכולל מנגנוני פיקוח משמעותיים, יעדים ללא מגבלת זמן והחזרת סנקציות מיידית במקרה של הפרה, על הדרג המדיני להציב בפני הדרג הצבאי יעד למוכנות כלל-מערכתית לבצע פעולה התקפית נגד תשתית הגרעין האיראנית באופן עצמאי. על ישראל להציב בפני איראן איום צבאי אמין שערכו האסטרטגי אל מול תכנית הגרעין של איראן עולה משמעותית על "קניית שקט" או "העלמת עין". במקביל, על ישראל לפעול לחיזוק האינטרסים המשותפים מול ירדן, מצרים ומדינות "הסכמי אברהם" והציר הערבי הפרגמטי בתור קואליציה איזורית של מדינות מזדהות, מערכת שיתוף פעולה אסטרטגית משמעותית מול איראן.

פעילות המב"מ, מוצלחת ככל שתהיה, איננה מונעת לחלוטין מאיראן לחזק את בעלות בריתה ולהעמיק את אחיזתה באיזור, ובפרט בסוריה. **ישראל איננה משחקת על המגרש האיראני במישורים רבים, דבר העלול לכרסם בעליונותה ולהוות סיכון ממשי לביטחונה הלאומי.**

בפן האיזורי, "התמנון האיראני" שולח זרועותיו להשתלטות על המרחב באמצעות ערעור יציבות מדינות שכנות ובניין כוח של שלוחותיו באיזור, ביניהן חזבאללה, חמאס, הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני, החות'ים בתימן ומליציות פרו-איראניות בעיראק, במטרה ליצור "עומק אסטרטגי" איראני ולבנות טבעת חנק סביב ישראל. רשת מנופי לחץ זו המקיפה את ישראל מצוידת בתשתית משמעותית של טילים, רקטות וכלי טיס בלתי מאויישים המיועדת לפגוע קשות בעורף הישראלי ומוסיפה למשוואת ההרתעה מול ישראל.

המסמך שלפניכם מציג הערכה אסטרטגית מקיפה של תנועת "הביטחוניסטים" לגבי תכנית הגרעין האיראנית והסכנה שהיא מציבה בפני קיומה של מדינת ישראל:

- מבוא לתכנית הגרעין האיראנית, הרציונל שבבסיסה ומצבה הנוכחי
- הסכם הגרעין מ-2015: להיטות המערב להביא להישג דיפלומטי הובילה להסכם חלקי בלבד ובלתי אפקטיבי, שבסופו של דבר סולל את דרכה של איראן להתגרען תחת לגיטימציה בינלאומית מלאה ותוך שהיא נהנית מעוצמה כלכלית
- סקירת אסטרטגיית הפייסנות וההכלה (appeasement and containment) של המערב המנוגדת לתפישת הביטחון הישראלית, הנשענת על סיכול ואיום אמין (foiling and credible threat)
- שלוש טבלאות מפורטות:
 - נקודות הקושי המרכזיות בהסכם הגרעין מ-2015
 - הפרות איראן את ההסכם בין 2016-2018 לפני יציאת ממשל טראמפ (קריסת הטענה שממשל טראמפ יצא מההסכם למרות שאיראן מילאה את התחייבויותיה)
 - נקודות הקושי המרכזיות בחזרה להסכם הגרעין המקורי כיום
- מפת איראן האמיתית – מדיניות "העומק האסטרטגי" של המשטר
- האיום הקונבנציונלי מצד איראן – טילים ארוכי-טווח ומל"טים תוקפים
- המלצות "הביטחוניסטים" להתמודדות עם תכנית הגרעין האיראני, מנקודת מבט אופרטיבית-התקפית, הרתעתית ואסטרטגית-איזורית

תוכן

11	המערכה האיראנית כנגד ישראל: מבוא
12	גרעין צבאי איראני
12	תכנית הגרעין הצבאי כחלק מרציונל המשטר האיראני לייצוא המהפכה
	הסכם הגרעין מ-2015 (JCPOA) ונסיונות ממשל ביידן להחזירו לתוקף: פייסנות והכלה במקום לחץ
14	מקסימלי ואיום אמין
15	הבעיות המרכזיות בהסכם הגרעין משנת 2015 (JCPOA)
17	מדיניות הלחץ המקסימלי של ממשל טראמפ וניפוץ מיתוסים סביבה
19	מבחר הפרות איראן את ההסכם טרם יציאת ארה"ב ממנו, בין ינואר 2016 למאי 2018
21	הפרות איראן את ההסכם לאחר יציאת ארה"ב ומצב תכנית הגרעין שלה כיום, יוני 2022
22	המו"מ של ממשל ביידן והמעצמות על חזרה להסכם הגרעין
26	לכל הסכם יש מוצאי הסכם: חזרה ל-2015 תהיה זריקת עידוד עצומה לטהרן
27	האיום הקונבנציונלי מצד איראן
33	תנועת מלקחיים של "התמנון האיראני": רשת של מנופי לחץ מסביב לישראל ליצירת "עומק אסטרטגי"
38	דרישות להסכם עתידי ולכיווני פעולה

המערכה האיראנית-איזורית

שלב הכרעה אל מול סכנת השמדה גרעינית

קסקדות של צנטריפוגות להעשרת אורניום במתקן הגרעיני בנתנז, איראן (טהרן טיימס)

המשטר האיראני משקיע משאבים ותקציבים רבים בפיתוח גרעין צבאי, נשק שובר שוויון שעלול להעניק לו **"תעודת ביטוח" בדמות מטריה גרעינית** מעל כוחות איראנים ופרו-איראנים שהולכים ומשתלטים על חלקים נרחבים באיזור. נשק גרעיני בתור כלי הרתעתי יאפשר למשטר להשלים את חזונו למזרח התיכון כאיזור השפעה בלעדי של איראן השיעית, ועלול להציב **איום קיומי עליון על מדינת ישראל כחלק מתכנית המשטר להשמדה**. מה שהתחיל בסוף שנות ה-90 ותחילת שנות ה-2000 כ"פרויקט עמאד", התפתח בעשור האחרון לכדי התקרבות ממשית למיצובה של איראן כמדינת סף גרעינית, קרובה מאוד להשגת כמות אורניום מועשר מספיק לייצור פצצה אחת, ובתהליך מחקר ופיתוח מתקדם לתהליך אימפלוזיה ולזיווד ראש קרב גרעיני על טיל קרקע-קרקע.

“

”

מפגש פסגה נדיר בין קאסם סולימאני, מפקד כוח קדס לשעבר (מימין), חסן נסראללה, מזכ"ל חזבאללה (במרכז) ועלי ח'אמנהאי, מנהיג איראן (משמאל).
התמונה ממחישה את שרשרת הפיקוד של **התמנון האיראני** ואת זרועותיו הנשלחות באיזור כולו

המערכה האיראנית כנגד ישראל: מבוא

ותדלוק ארגונים כמו חזבאללה, שהפך לארגון טרור באי מתקדם ואיכותי בעל יכולות ותקציב העולים על צבאות סדירים רבים בעולם.

בשנים האחרונות אנו עדים הלכה למעשה למערכה ישראלית-איראנית לאור מאמצי טהרן להשתלט על המרחב. זהו **מירוץ אסטרטגי** בין ישראל לאיראן, שמערכת הביטחון מכנה "תחרות אסטרטגית" איזורית: נסיונות איראן לבנות גרעין פוגשים את המערכה שבין המלחמות (מב"מ) בהובלת שירותי ומערכות הביטחון הכוללת את גניבת ארכיון הגרעין מטהרן, וככל הנראה גם פעולות סיכול וחיסול, שעל רבות מהן לא נלקחה אחריות רשמית מצד ישראל. נקודתית במרחב הצפוני, נסיונות ההשתלטות של איראן פוגשים פעולות סיכול מוצהרות ובלתי מוצהרות של צה"ל, בעיקר חיל האוויר, במרחבי סוריה לסיכול בניין כוח כגון משלוחי נשק מתקדם, בניית בסיסי צבא ופריסת סוללות טילי קרקע-קרקע וקרקע-אוויר.

יחד עם זאת, פעילות המב"מ, מוצלחת ככל שתהיה, איננה מונעת לחלוטין מאיראן לחזק את בעלות בריתה ולהעמיק את אחיזתה באיזור, ובפרט בסוריה. **ישראל איננה משחקת על המגרש האיראני במישורים רבים, דבר העלול לכרסם בעליונותה ולהוות סיכון ממשי לביטחונה הלאומי.** כך למשל סיכול כלכלי של מימון חזבאללה, חמאס וגא"פ אינו מתבצע במידה הנדרשת; חזבאללה איננו מורחק מהגבול כפי שסוכם בהחלטה 1701 של מועצת הביטחון בעקבות מלחמת לבנון השנייה, והלכה למעשה שולטת במדינת לבנון בסינרגיה עם מוסדות השלטון והצבא של המדינה; האיום הרקטי מחזבאללה כולל כ-150 אלף פריטי אמל"ח תלול מסלול המכוונים ישירות אל מרכזי האוכלוסייה ואל מרכזי העצבים האזרחיים והתשתיות הצבאיות האסטרטגיות של מדינת ישראל; ולא נעשה מספיק על מנת להרחיק את מיעוטי האיזור, ובכללם הדרוזים והכורדים, מידיה של איראן אל עבר הציר הישראלי-סוני.

” לא ניסוג ממטרנו להשמיד את ישראל אפילו לא מילימטר אחד

דובר צבא איראן, עבדולפארז שקרצי

” נתמוך ונסייע לכל אומה וארגון בכל מקום שמתנגדים ונלחמים במשטר הציוני, ואין אנו מהססים לומר זאת. משמעות 'הפתרון הסופי' היא **השמדת המשטר הציוני**

מנהיג איראן, עלי ח'אמנאהי

המשטר האיראני, תוצר של המהפכה האסלאמית-שיעית משנת 1979, מחויב להשמדת ישראל כמרכיב במטרתו האסטרטגית של **ייצוא המהפכה האסלאמית-שיעית** להשלטת ההגמוניה האיראנית על האיזור כולו, כשלב בדרך לייצוא המהפכה לעולם כולו. מחויבות זו למזרח תיכון שיעי של ישראל אין בו מקום יוצאת מן התיאוריה אל הפרקטיקה בתהליך ממושך ועוצמתי של בניין והפעלת כוח שראשו בטהרן וזרועותיו באיזור כולו, המתפתח כ"תמנון" איראני, כולל בסמיכות לגבולותיה של ישראל ובפנים הארץ. שיאו של המאמץ בבניית תכנית גרעין צבאי אשר עלולה להתפתח לכדי איום אסטרטגי ואף קיומי ראשון במעלה עבור מדינת ישראל.

כחלק מהמאמץ לחתור תחת קיומה של מדינת ישראל, **איראן בונה מערכת רבת-זרועות של יכולות לפגוע בישראל דרך רשת שלוחותיה באיזור, מחוץ לישראל ובתוכה, אשר מנוצלת גם לייצור הרתעה מולה.** הדבר כולל התססת התקוממות עממית, קירוב מיעוטי האיזור, השתלטות על מדינות שהפכו הלכה למעשה למדינות וסאליות כגון עיראק, סוריה, לבנון ותימן, מימון ארגוני טרור כגון חזבאללה, חמאס, הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני (גא"פ) והחות'ים, ובניית מערך מאסיבי של רקטות וטילים לטווח קצר, בינוני וארוך ושל כטב"מים המכוון לעבר ישראל. כל זאת, תוך חתירה לבניית **מטריה גרעינית** המשמשת הן ככלי הרתעה, מעין "תעודת ביטוח" כנגד כרסום ישראל ביכולותיה או אף תקיפה בשטחה, והן ככלי התקפי למימוש החזון השיעי הקיצוני שמוביל המשטר.

הרפובליקה האסלאמית של איראן נותרה האיום האסטרטגי מספר אחת שניצב אל מול מדינת ישראל במעטפת החיצונית לגבולותיה, הן בשל פיתוח תכנית הגרעין הצבאי, והן בשל יצירת מעגלי איום סביב ישראל

גרעין צבאי איראני

תכנית הגרעין הצבאי כחלק מרציונל המשטר האיראני לייצוא המהפכה

בשימור המשטר. זאת, לצד שורה של ועדות מסדרות כמו "מועצת שומרי החוקה", שמאשררות או מבטלות את החלטות המג'לס (הפרלמנט האיראני), או מונעות ממועמדים שלא תואמים את קו השלטון לרוץ לנשיאות ולתפקידים ציבוריים אחרים. ההבדל בין "שמרנים" ל"מתונים" באיראן, כמו המעבר בין הנשיא חסן רוחאני לנשיא אברהים רא'יסי, מצומצם לגישות שונות על פי אותו עיקרון מסדר קובע. מבחינה זו, אין הבדל בין ממשלות שונות באיראן כל עוד מתקיימת שיטת הממשל האיראנית של מנהיג עליון שעל פי יישק דבר והסכמה קונצנזואלית על חתירה לגרעין ועל ייצוא המהפכה.

המשטר האיראני משקיע משאבים ותקציבים רבים בתכנית הגרעין הצבאית, נשק שובר שוויון להשמדה המונית, שאמור להרתיע את יריביו, ובראשם ישראל וארה"ב, להעניק לו "תעודת ביטוח" בדמות מטריה גרעינית מעל כוחות איראנים ופרו-איראנים שהולכים ומשתלטים על חלקים נרחבים במזרח התיכון, בדרך למימוש חזונו להופכו לאיזור השפעה בלעדי של איראן השיעית, ולהציב איום קיומי על מדינת ישראל כחלק מתכנית המשטר להשמדה. מה שהתחיל בסוף שנות ה-90 ותחילת שנות ה-2000 כ"פרויקט עמאד", התפתח בעשור האחרון לכדי התקרבות ממשית למיצובה של איראן כמדינת סף גרעינית, קרובה מאוד להשגת כמות אורניום מועשר המספיקה לייצור מתקן נפץ גרעיני ראשון. בנוסף איראן כבר ייצרה טילים ארוכי טווח שניתן לציידם בראש נפץ גרעיני ורכשה ידע רב החיוני להפיכת אורניום מועשר לפצצה ולזיוודה כראש קרב גרעיני על טיל קרקע-קרקע.

המשטר האיראני מכחיש כי תכנית הגרעין נועדה למטרה צבאית, וטוען כי היא נועדה למחקר ופיתוח גרעין לצרכים אזרחיים. זהו קו החוזר על עצמו פעמים רבות בהצהרות בכירים איראנים ובדיווחי איראן לסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית של האו"ם (סבא"א), כמו הצהרה זו במסגרת "מפת הדרכים" שהוגשה במסגרת הסכם הגרעין: "איראן הכחישה את קיומה של תכנית מתואמת המכוונת לפיתוח של מתקן נפץ גרעיני ובאופן נקודתי הכחישה את קיומו של 'פרויקט עמאד'". אך העדויות סותרות זאת מכל

המשטר האיראני, שצורת הממשל שלו היא דיקטטורה תיאוקרטית הלכה למעשה במסווה דמוקרטי דק ומופרך, פועל מתוך רציונל מאבק ליטול את הבכורה מהזרם הסוני, הרוב בעולם האסלאם, לטובת השלטת ההגמוניה השיעית הקיצונית, זרם שמהווה מיעוט. איראן היא אחת המדינות היחידות בעולם בעלות רוב שיעי: לצידה עומדת עיראק, שמאמצי איראן להשתלט עליה הניבו פירות משמעותיים בעשור האחרון; לצד מדינות קטנות יותר כמו בחריין (רוב טכני כולל תושבים חסרי אזרחות) ואזרבייג'ן, או לבנון בעלת מיעוט שיעי משמעותי. המוטיבציה לייצא את

המהפכה האסלאמית-שיעית מ-1979 היא רצון החרות עמוק ב-DNA של המשטר האיראני, בפרט כמניע לעומתי לעולם הסוני, במה שקרוי "רוח כרבלא" על שם קרב כרבלא המכונן בין השיעה לסונה בשנת 680. באיראן **מוסד המנהיג העליון ("ולאית-ה פקי")**, שולט באמצעות מעמד אנשי הדת, עלמאא', שמהווים מרכיב משמעותי

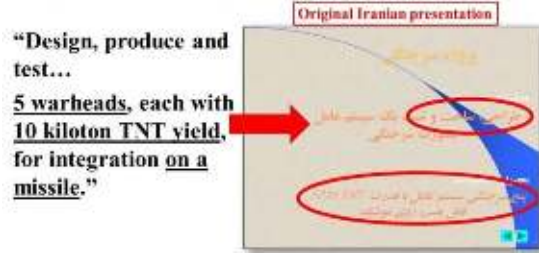
לגרעין צבאי, שתכליתה הייתה לייצר 5 ראשי נפץ גרעיניים.

גרעין איננו רק תכנית חימוש – הוא סמל סטטוס למדינה שנכנסת למועדון יוקרתי ומצומצם של מדינות גרעיניות. גרעין צבאי הוא "היהלום שבכתר" במאמצי המשטר האיראני להשיג מעמד מעצמתי שיתדלק עוד יותר את מכונת ייצוא המהפכה של המשטר ויסייע לו לבצר את מעמדו ועוצמתו גם בזירת הפנים להידוק השליטה בעם האיראני. **נשק גרעיני איננו רק המטרה אלא אמצעי למימוש מטרות אסטרטגיות.**

ישראל איננה יכולה להשלים עם איראן גרעינית, וזוהי גם עמדתה הרשמית. נשק גרעיני מציב איום קיומי מהותי ועליון כלפי מדינת ישראל, וגם פצצה גרעינית אחת, הגם שלא ייעשה בה שימוש, עלולה לשנות את כללי המשחק במזרח התיכון, ולערער על העליונות הישראלית ועל חופש הפעולה שלה בסוריה ובלבנון, כמו גם בעומק. המאזן הגרעיני מוכיח שגם צפון קוריאה, עם כמה עשרות ראשי קרב (רש"קים) גרעיניים, יכולה להשפיע מהותית על שיקול הדעת וקבלת החלטות של ארה"ב, מעצמת על בעלת יכולות צבאיות מפותחות בהרבה שברשותה למעלה מ-5,500 רש"קים גרעיניים. זהו מנוף לחץ דו-כיווני.

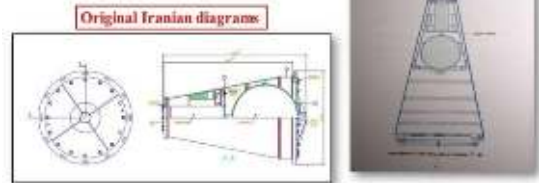
אי מניעה של תרחיש כזה מראש, בין אם באמצעות תקיפה צבאית או באמצעים אחרים, עלולה לאלץ את ישראל לבחור בין אפשרויות גרועות לגרועות יותר.

Project Amad's explicit goal: Nuclear Weapons

5. Integrating nuclear warheads on missiles

Design for a nuclear payload on a Shahab 3 missile

הוכחות לפיתוח גרעין צבאי איראני שנחשפו על ידי ישראל מתוך ארכיון הגרעין האיראני

וכל: שורה של מדינות וביניהן אינדונזיה, מקסיקו, ברזיל ואחרות, מפעילות תכנית גרעין אזרחית בלי לנקוט צעדים המאפיינים אך ורק תכנית גרעין צבאית, כפי שעושה איראן: העשרת אורניום לרמה של 60%, ייצור אורניום מתכתי, רכישת צנטרפוגות מתקדמות, ומחקר ופיתוח בפלוטוניום. מעבר לכך, הממצאים ב"ארכיון הגרעין" מעידים על תכנית סדורה של המשטר האיראני ל"תכנית דו-שימושית: מוסתרת וגלויה", הן לגרעין אזרחי והן

המתקנים הגרעיניים העיקריים הפועלים באיראן כיום:

- נתנז | מתקן העשרה, אתר ייצור צנטריפוגות
- פורדו | מתקן העשרה
- טהרן | כור מחקר
- בושהר | כור
- אספהאן | מתקן ייצור אזרחי
- אספהאן | מתקן להמרת אורניום
- פרצ'ין | אתר צבאי
- גצ'ין | מכרה אורניום
- אתרים בלתי מדווחים כמו "מחסן הגרעין" שהיה בטורקוזאבאד, טהרן

מפה: The Washington Institute for Near East Policy

הסכם הגרעין מ-2015 (JCPOA) ונסיגות ממשל ביידן להחזירו לתוקף: פייסנות והכלה במקום לחץ מקסימלי ואיום אמין

איראן ביותר מ-300% לאחר כניסת ההסכם לתוקף) וגרף רווח פוליטי מההסכם. כך למשל טען האיחוד האירופי שמדובר ב"הישג הדיפלומטי המרשים ביותר בהיסטוריה", וארה"ב טענה בזמנו שמדובר ב"עסקה שחוסמת את כל דרכיה של איראן לפצצה", "עסקה שמבטיחה שאיראן לעולם לא תשיג נשק גרעיני", "מבטיחה שתכנית הגרעין של איראן היא למטרות אזרחיות בלבד", "מבוססת על פיקוח ולא על אמון" ו"פירקה את תכנית הגרעין של איראן מבלי לירות ירייה אחת".

מנגד, עמדו ישראל ומדינות האיזור, שבשטחן או מסביבן פועלת איראן בעצמות מוגברת ושמטרתה המוצהרת של תכנית הגרעין שלה היא פגיעה חמורה בהן, ולא רק שלא היו צד למשא ומתן, אלא בסופו של דבר גם לא היו שותפות ליתרונות המדוברים. מאז ינואר 2016, תאריך תחילת יישום ההסכם והסרת ההגבלות, איראן הגדילה את תקציב ההגנה שלה ב-40%, מה שאפשר לה מרחב פעולה רחב יותר במזרח התיכון ותרום להעלאת תקציב ארגוני חזבאללה, חמאס, גא"פ, החות'ים ואחרים.

במידה שמטרת המשא ומתן הייתה להגיע למסמך חתום בין איראן למעצמות (ארה"ב, רוסיה, סין והאירופאים – E+3) שגם אושרר במעמד מועצת הביטחון של האו"ם, הרי שהמטרה הושגה. במידה שהמטרה היא למנוע מאיראן להתגרען, או לכל הפחות לעכב משמעותית את תכנית הגרעין שלה, הרי שמדובר בכישלון חרוץ: קריטריונים קריטיים ביותר בהסכם לא עמדו ברף מינימום של אכיפה ממשית כנגד תכנית הגרעין האיראנית. כלל הצדדים להסכם היו מודעים לכך היטב. מבחינה זו, **הסכם הגרעין לא השיג את ייעודו, וחתימתו כמו גם הנסיגות להחזירו למסלול מהווים סכנה ממשית לביטחון ישראל: עמימות מוסרית והתעלמות בינלאומית מול פיתוח גרעיני איראני במסגרת אווירת ההישג הדיפלומטי, ומתן חותמת הכשר רשמית, גושפנקא המעניקה לגיטימציה בינלאומית לאיראן לחזור בהדרגה לפתח טילים בליסטיים, להעשיר אורניום, להתקין מחדש צנטריפוגות מתקדמות, לקיים מחקר ופיתוח ללא הפרעה באתרים ללא פיקוח, ובסופו של דבר להשיג ארסנל של פצצות גרעין בתום תקופת ההסכם.**

הסכם הגרעין מ-2015 (JCPOA – Joint Comprehensive Plan Of Action) סימן הלכה למעשה את השלמת הקהילה הבינלאומית, בהובלת ארה"ב והאיחוד האירופי, עם איראן גרעינית. לכאורה, בתיאוריה, מנוף הסנקציות הכלכליות הקשות נועד לסחוט הישגים מהמשטר האיראני, שכרע תחת קריסת הכלכלה האיראנית והתעוררותה של התקוממות עממית בהיקפים מוגבלים מבית. **בפועל, איראן ניצלה את להיטות המערב להביא להישג דיפלומטי, בפרט הלהיטות האמריקאית להביא להישג פוליטי לפני בחירות 2016, כדי לסחוט הסכם חלקי מאוד, ללא מנגנוני פיקוח הדוקים, מוגבל ל-15 שנה, שתוקפם של רבים מסעיפיו הקריטיים מוגבל עוד יותר ("sunset clauses") ובסופו של דבר סולל את הדרך להתחמשותה של איראן בארסנל גדול של פצצות גרעין תחת לגיטימציה בינלאומית ותוך שהיא נהנית מעוצמה כלכלית.**

אסטרטגיית פייסנות והכלה (appeasement and containment) זו של המערב מנוגדת לתפישת הביטחון הישראלית, הנשענת על סיכול ואיום אמין (foiling and credible threat). הניסיון לקנות אפקט תודעתי קצר-טווח של הצלחה על חשבון העלמת עין מהפרות איראניות בוטות ומהימנעות איראן ממתן הסברים באשר לפעילות הגרעין הצבאית שלה, תואר כלפי חוץ כ"עצירת תכנית הגרעין של איראן מבלי שכדור אחד נורה". למעשה, סנקציות שבמקור תפקידן הוא שינוי התנהגות הביאה את כלל הצדדים להסכם להותיר את התנהגותם במקומה, רק לאחר ש"ירדו מהעץ": איראן המשיכה לחתור לגרעין, בהתאם לנתיב הבטוח והבלתי מפוקח שסלל עבורה ההסכם, שחסך ממנה את הצורך לחצות מרחב סף מסוכן בדרך לארסנל גרעיני גדול, והמערב חזר לסחור עם איראן והתעלם מהפרות ההסכם במקביל לכך. ההישג הדיפלומטי התברר כהישג תודעתי בלבד.

סידור זה שירת את כל הצדדים בהסכם – מחד, קופתה של איראן התעשרה מהסרת הסנקציות, והמשטר גרף נקודות פוליטיות בקרב העם עם פתיחת האפשרות מחדש לחזור לסחר חוץ סדיר. מאידך, המערב חזר לסחור עם איראן (האיחוד האירופי לבדו העלה את הסחר עם

הבעיות המרכזיות בהסכם הגרעין משנת 2015 (JCPOA)

בפועל על פי ההסכם	נטען לגבי ההסכם		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ גם ציות מלא להוראות ההסכם היה מותר את איראן עם תכנית גרעין צבאי פעילה ולגיטימציה בינלאומית מלאה להשגת יכולת לייצר ארסנל פצצות גרעין לאחר 15 שנה ▪ המשמעות: ההסכם סולל את דרכה של איראן לפצצה 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ חוסם את דרכה של איראן לגרעין צבאי 	מהות בסיסית	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ אין גישה לאתרים צבאיים כמו פרצ'ין ▪ מנגנון ערר שמעכב שבועות ארוכים את ביקור הפקחים ומחייב הצגת מידע רגיש בפני איראן ▪ איראן יכולה להציע "דרכים חלופיות" לביקור פקחים ▪ בקשות הפיקוח מבוססות על "רצון טוב" ▪ אין גישה למדענים המעורבים בתכנית ▪ סבא"א ביססה את הדו"חות על מידע מוגבל וגישה חלקית ▪ מתן הכשר בינלאומי בפועל לפיתוח גרעין הרחק מאור הזרקורים 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ מנגנון הפיקוח ההדוק ביותר שסוכם מעולם, ש"חוסם את כל הדרכים של איראן לפצצה" ▪ דו"חות סבא"א מוכיחים עמידה בהתחייבויות 	מנגנון הפיקוח	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ תוקף ההגבלות בהסכם פג ב-2031, בתום 15 שנה מכניסתו לתוקף ▪ סעיפי ה-"sunset" מפקיעים סעיפים מרכזיים בהסכם בתום תקופה קצרה כמו הסרת אמברגו הנשק, צנטריפוגות מתקדמות וטילים בליסטיים 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ איראן מתחייבת שלא לחתור לעולם לנשק גרעיני 	משך ההסכם	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ניסוח עמום ה"קורא" לאיראן "להימנע מפעילות" הקשורה ל"טילים בליסטיים שנועדו לשאת ראש נפץ גרעיני", ולא מחייב אותה להימנע לחלוטין מניסויים בטילים ה"מסוגלים" לכך ▪ מגבלה שמוסרת לאחר 8 שנים בלבד ▪ אין התייחסות לנושא בהסכם 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ החלטת מועבי"ט 2231 חייבה את איראן להימנע מפעילות הקשורה לטילים בליסטיים כמו פיתוח ושיגורים 	טילים בליסטיים	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ מגבלה של 10 שנים שבסיומן התיק הגרעיני של איראן יחדל להיות ברשות האו"ם ▪ מנגנון ערר מבוסס על חשד של אחד הצדדים ל"אי עמידה משמעותית" שהגדרתה נותרת עמומה ▪ מנגנון מסורבל שאף צד לא מימש כדי לא לסכן את ההסכם 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ הפרות איראניות תגרורנה חזרה מיידית (snapback) של הסנקציות הבינ"ל 	חזרת הסנקציות	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ אין התייחסות למימון טרור, השתלטות על מדינות ובניין כוח איזורי. בפועל איראן המשיכה ואף האיצה את פעילויותיה הבעייתיות 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ההסכם סולל את הצטרפותה ההדרגתית של איראן "לקהילת האומות" בתור מדינה שלווה 	הפן האיזורי והבינ"ל	

בין הנקודות המהותיות שסתרו את האינטרס הישראלי:

- הפייסנות שביטא ההסכם גררה פייסנות בזירות נוספות על מנת "לשדר רצינות" לאיראנים, בעיקר בפן האיזורי, דבר שמטיל ספק ביכולת להפריד בין תכנית הגרעין להשתלטות האיזורית האיראנית: ההפרדה בין המימד הגרעיני למימד האיזורי-הגמוני היא מלאכותית ואיננה מעשית. לקראת הסכם 2015, ארה"ב הלכה לקראת המשטר האיראני בצעדים בוני אמון בתור "דמי רצינות" לקראת מטרת העל – חתימה על הסכם גרעין. כפועל יוצא, ממשל אובמה שם מקלות בגלגלים ולמעשה מסמס פרויקט אכיפת חוק שאפתני בשם "קסנדרה" כנגד רשת הסחר בסמים של חזבאללה בארה"ב, מקור כלכלי חשוב עבור הארגון, בשל האינטרס האיראני מול חזבאללה.¹ באופן דומה, ארה"ב נשמרה מפעולות תקיפות נגד כוחות קדס האיראנים במזרח התיכון, וייתכן שגם ההימנעות מתקיפה בסוריה ב-2013

פרסום רשמי של הבית הלבן של ממשל אובמה: "העיסקה ההיסטורית שתמנע מאיראן מלהשיג נשק גרעיני: כיצד ארה"ב והקהילה הבינלאומית יחסמו את כל הדרכים של איראן לפצצה גרעינית"

בעקבות שימוש משטר אסד בנשק כימי באיזור ח'וטה נכללה במערך שיקולים זה. פרסומים בתקשורת גם טענו שממשל אובמה לחץ על ישראל להימנע מחיסולים ממוקדים כנגד מדענים איראנים המעורבים בתכנית הגרעין. כך בשלב מוקדם מאוד בממשל ביידן, בפברואר 2021, הסיר הממשל את החות'ים בתימן מרשימת ארגוני הטרור, היפוך של החלטה מתקופת ממשל טראמפ. שנה לאחר מכן, בפברואר 2022, הסיר הממשל סנקציות הנוגעות "לפן האזרחי" של תכנית הגרעין, ללא תמורה מהאיראנים ושלא במסגרת הסכם.

- **המשטר האיראני הוא מפר סדרתי של התחייבויות בינלאומיות, ואין סיבה להאמין לרצינות כוונותיו לשמור על התחייבויותיו להסכם הגרעין.** בראש הרשימה עומדת ההפרה הבוטה של ה-NPT – האמנה לאי-הפצת נשק גרעיני,² דרך תכנית הגרעין הצבאית החשאית וחסירת הגישה של פקחי סבא"א למידע על הממדים הצבאיים של התוכנית. המשטר האיראני הפר גם את הסכם הגרעין מ-2015 (JCPOA). בין האמנות וההסכמים שאחרים שהמשטר האיראני התחייב להם אך הפר בשיטתיות נכללים אמנת הנשק הכימי מ-1997 (איראן מחזיקה במאגר רחב של נשק כימי שחלקו גם סופק למשטר אסד, על פי דיווחים אמריקאים), אמנת וינה על יחסים דיפלומטיים (אירועים כגון שבי הדיפלומטים האמריקאים בשגרירות ארה"ב בטהרן ב-1979, עידוד ההסתערות על שגרירות בריטניה ב-2011), האמנה הבינ"ל כנגד לקיחת שבויים (כולל 10 אזרחים אמריקאים שנשבו מאז 2007, ואקדמאי צרפתי שהוחזק כשנה בשבי), לצד שורה של אמנות בנושא זכויות אדם.

¹ <https://www.politico.com/interactives/2017/obama-hezbollah-drug-trafficking-investigation/>

² <https://sgp.fas.org/crs/nuke/R40094.pdf>

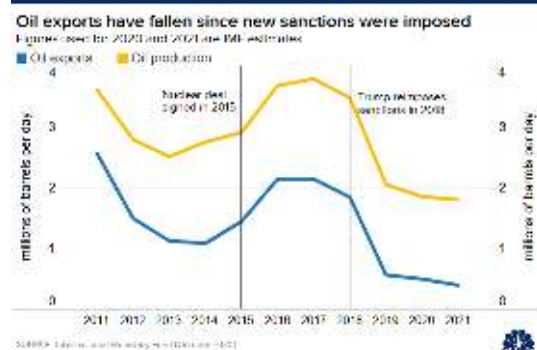
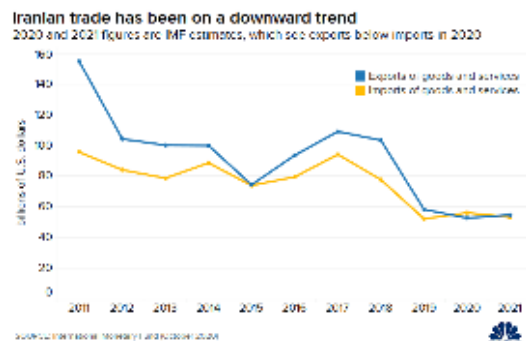
מדיניות הלחץ המקסימלי של ממשל טראמפ וניפוץ מיתוסים סביבה

ח'אמנהאי וסביבתו, לצד שר החוץ דאז ג'וואד זריף, אברהים ראסי - דאז ראש הרשות השופטת וכיום נשיא איראן, לצד שורה ארוכה של בכירי משטר איראני, מפקדים בצבא איראן ובמשמרות המהפכה ואחרים.⁵

- **הפגנות פרצו ברחבי איראן מצד אזרחים כנגד השלטון**, כולל ב-2017 ובפרט בין נובמבר 2019 ליולי 2020, בין היתר בעקבות **האבטלה הגואה**.
- **ההוצאה הצבאית האיראנית הצטמצמה**. אם בעקבות הסכם הגרעין מ-2015, תקציב ההגנה האיראני צמח באופן חד בכ-40% בין 2016-2018, הרי שבין 2017-2018 ההוצאה הצבאית האיראנית הצטמצמה ב-10% ותקציב 2019 קרא לצמצם את תקציב ההגנה ב-28% ואת תקציב משמרות המהפכה ב-17%.
- **צמיחת התל"ג נעצרה והתהפכה**. אם הכלכלה האיראנית התכווצה בכ-20% בין 2011-2015, הרי שבעקבות הסכם הגרעין היא צמחה בשיעור

ממשל טראמפ החל בתהליך שכונה "לחץ מקסימלי" אל מול המשטר האיראני במאי 2018, שמטרתו המוצהרת הייתה לאלץ את איראן להסכים לווייתורים נוספים במסגרת הסכם משודרג. הממשל הפעיל מחדש את הסנקציות והטיל סנקציות חדשות,³ ביניהן החזרת רבבות ישויות ואזרחים איראנים לרשימה השחורה של משרד האוצר האמריקאי - כולל מתעשיית הנפט הקריטית לאיראן וענפי הבנקאות, הרכב, הספנות, התעופה והמתכות - איסור טרנסאקציות פיננסיות המערבות את הדולר האמריקאי, סנקציות אישיות על מנהיג איראן ועל שר החוץ שלה, והגדרת משמרות המהפכה כארגון טרור. צעדים אלה הכבידו מאוד על הכלכלה והפעילו לחץ על המשטר.

במשך שנה, המשטר האיראני הסכים ל"סבלנות אסטרטגית", שתכליתה המוצהרת לא להפר את הסכם הגרעין על מנת לתת הזדמנות לכלל הצדדים לרדת מהעץ. מאז מפרה איראן את ההסכם באופן מוצהר וגלוי, דבר שאושר בדו"חות סבא"א.

מדיניות "הלחץ המקסימלי" לא מיצתה את עצמה וגם לא הביאה לווייתורים איראנים מרחיקי לכת במסגרת הסכם משופר. המשטר גם הראה עמידות מסוימת לסנקציות דרך התאמת חלקים בכלכלה למציאות חדשה זו. למרות זאת, דבקות לאורך זמן במנוף לחץ זה יכולה להציב בפני איראן שתי ברירות: שרידות המשטר או תכנית הגרעין.

לצד הסנקציות, הלחץ על איראן כלל את חיסולו של קאסם סולימאני, מפקד כוח קדס, על ידי ארה"ב, לצד פעולות חבלה וחיסולים שלא נלקחה עליהן אחריות כולל במתקן בנתנו וחיסולו של ראש תכנית הגרעין האיראנית מחסן פח'רי-זאדה.

קמפיין "לחץ מקסימלי" החל ממאי 2018 והשפעותיו על איראן וכלכלתה:⁴

- **המשטר האיראני היה מבודד יותר מאי פעם**. סנקציות אישיות הוטלו על מנהיג איראן עלי

³ <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RS20871.pdf> pp.49

⁴ <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RS20871.pdf> pp.59-60

⁵ <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RS20871.pdf> pp. 44,49,97-98

אתר האחסון הגרעיני הלא-מדווח בטורקוזאבאד, איראן
- ניתוח של סוכנות ISIS

מתקן הגרעיני הבלתי-מדווח באבאדה
מתוך מצגת רה"מ דאז נתניהו, ספטמבר 2019

של הפרת ההסכם על ידי איראן וכפועל יוצא למירוץ המואץ שלה לעבר גרעין צבאי.

אך החלטת ממשל טראמפ לסגת מן המחויבות להסכם לא הייתה שרירותית או פוליטית גרידא, אלא נשענה בין השאר על המידע שנכלל בארכיון תוכנית הגרעין האיראנית שהמוסד השיג במבצע בטהרן, בדבר מתקני גרעין שפעלו באיראן ושעצם קיומם לא דווח לסבא"א. המידע אושר על ידי הסוכנות, כמו גם על ידי סוכנויות מודיעין עצמאיות כמו ISIS. הסוכנות אף מצאה בכמה מהם עדויות לכך שהיה בהם אורניום מעובד. מידע זה סתר לחלוטין את טענות איראן והוכיח את מגבלות מנגנון הפיקוח בהסכם.

של 7% בשנה בין 2016-2018. לעומת זאת, בין מרץ 2019 – מרץ 2020 הכלכלה האיראנית התכווצה ב-8%.

- **ייצוא הנפט האיראני צלל.** מרגע ההודעה על חזרת הסנקציות במאי 2018 ועד כניסתן לתוקף בנובמבר 2018, היקף הייצוא צלל מ-2.45 מיליון חביות נפט ביום ל-1.6 מיליון, שיעור שהגיע ל-1.1 מיליון בדצמבר 2021. מלבד סין וסוריה, ייצוא הנפט לכל שוק עולמי אחר התרסק, כדוגמת מחיקת כלל ייצוא הנפט לאיחוד האירופי (שעמד על למעלה מ-520 אלף חביות נפט ביום) ולהודו (שעמד על 620 אלף).⁶
- **שער החליפין של הריאל צנח.** שער הריאל ירד מ-35 אלף ריאל לדולר במאי 2018 ל-150 אלף ריאל לדולר בנובמבר 2018, ומאוחר יותר לשיעור אסטרונומי של 300 אלף ריאל לדולר בדצמבר 2021.
- **האינפלציה גאתה.** הצניחה בשער המטבע והגבלת היכולת של יצרנים איראנים לייבוא וייצוא הוביל לשיעור אינפלציה של כ-40%.
- **הייצוא והייבוא האיראני נפגעו משמעותית.** מ-97.81 מיליארד דולר בשנה ב-2018, הייצוא התכווץ בכמחצית לכדי 46.3 מיליארד דולר בשנה ב-2020; הייבוא: מ-93.6 מיליארד דולר ב-2018 ל-58 מיליארד ב-2020.⁷

לכאורה, החלטתו זו מ-2018 של ממשל טראמפ לסגת חד-צדדית מהסכם הגרעין הותירה את איראן ויתר הצדדים להסכם מחויבים לו אך בבחינת "ללכת עם ולהרגיש בלי" – ההסכם נותר בתוקף, אך תחת סנקציות אמריקאיות כבדות שסוכם על הסרתן במסגרת ההסכם, ומנגד איראן הפרה אותו כאמור באופן פומבי. על פי טענה שנשמעת תכופות בקרב הקהילה הבינלאומית, ובמיוחד בקרב קולות מחאה בקרב האיחוד האירופי כמו גם ממשל ביידן הנוכחי, ממשל טראמפ בהחלטתו החלטה זו של ממשל טראמפ לסגת באופן חד-צדדי מההסכם היא זאת שהורידה מהמסלול את "הנסיעה הבטוחה" שהושגה במערכת היחסים בין איראן לעולם, וגרמה למשבר הנוכחי

⁶ <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RS20871.pdf> pp.27

⁷ <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CD?locations=IR>,
<https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?end=2020&locations=IR>

מבחור הפרות איראן את ההסכם טרם יציאת ארה"ב ממנו, בין ינואר 2016 למאי 2018

בפועל	על פי ההסכם		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ "ארכיון הגרעין" שהשיג המוסד מוכיח את קיומה של תכנית גרעין צבאית באיראן תוך הפרת ה-NPT ואת שימור הידע הגרעיני שצברה לקראת פריצה גרעינית בעתיד ▪ <u>המשמעות</u>: ההסכם מבוסס על שקר 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ בעקבות ההנחיות בסעיף 14, איראן דיווחה על "כלל הפעילות הגרעינית שלה מהעבר" במלואה באמצעות "מפת הדרכים" שהגישה לסבא"א באוקטובר 2015, שבה הכחישה חתירה לגרעין צבאי ואת קיומו של "פרייקט עמאד" 	<p>גילוי נאות</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ איראן עדיין לא סיפקה הסברים לשני אתרים לפחות שנחשפו על ידי המודיעין הישראלי: מתקן גרעיני ליד העיר אבאדה, ומתחם ברובע טורקוזאבאד בטהראן שהכיל לפחות 15 קונטיינרים המכילים עד 300 טון של ציוד גרעיני בתקופת פעילותו 2009-2018, שלא דווחה לסבא"א. גורמי מודיעין ישראל תיארו את אתר זה כ"קצה הקרחון", בהתייחסם לקיומם של אתרי גרעין חשאי רבים נוספים. ▪ המודיעין הגרמני הודיע שאיראן ביצעה 141 נסיונות לרכוש ציוד וטכנולוגיה שיכולים לשמש את תכנית הגרעין הצבאי ותכנית הטילים שלה במדינת צפון הריין-ווסטפליה בגרמניה ב-2015 ו-32 נסיונות במהלך 2016 לאחר כניסת ההסכם לתוקף. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ חלק A, סעיף 7 מגביל את כמות האורניום שלאיראן מותר להחזיק ברשותה ל-300 ק"ג ▪ חלק O, סעיף 68 מחייב את איראן להחזיק את כלל האורניום המועשר ברשותה במקום אחד ולדווח עליו 	<p>אורניום מועשר וציוד גרעיני</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ב-9 במרץ 2016, חודשיים בלבד לאחר כניסת ההסכם לתוקף, איראן שיגרה שני טילים בליסטיים מסוג קדר לטווח בינוני (-1,700, 2,000 ק"מ) המסוגלים לשאת ראש נפץ גרעיני. אחד מהם נשא את הכתובת בעברית "ישראל צריכה להימחק מעל [פני האדמה]". ▪ שגרירי ארה"ב, בריטניה, צרפת וגרמניה שיגרו מכתב חריף למזכ"ל האו"ם ובו טענו שמהלך "בלתי תואם" ו"מהווה הפרה" של החלטה 2231. איראן טענה שהטילים "מסוגלים" ולא "מיועדים" לשאת ראש נפץ גרעיני, ובכך הניסוי תואם להחלטה. שגרירת ארה"ב באו"ם טענה שהטילים "מיועדים" לכך.⁸ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ נספח B סעיף 3 בהחלטה 2231 של מועבי"ט שאישררה את הסכם הגרעין קראה לאיראן להימנע מפעולות הקשורות לפיתוח ולשיגורים של טילים בליסטיים המיועדים לשאת ראש נפץ גרעיני 	<p>טילים בליסטיים</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ איראן דיווחה לסבא"א שמילאה את ליבת הכור בבטון כמתחייב, אך עלי אכבר צאלחי, ראש הארגון לאנרגיה אטומית של איראן וחבר בצוות המו"מ של ההסכם, חשף בראיון בינואר 2019 שזו הייתה הונאה: לא צינורות הליבה מולאו בבטון אלא צינורות אחרים. בנוסף, איראן רכשה בסתר צינורות אחרים שיחליפו את אלה שמולאו בבטון. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ חלק A, סעיף 8 ונספח O, חלק B סעיף 3 מחייבים את איראן להסיר את ליבת כור המים הכבדים באראק שמשמשת להפקת פלוטוניום לצורך גרעין צבאי ולהוציא אותה משימוש על ידי מילוייה בבטון, כדי למנוע שימוש עתידי. 	<p>מתקן המים הכבדים באראק</p>	

⁸ <https://www.reuters.com/article/us-iran-missiles-un-idUSKCN0ZN2JV>
<https://www.reuters.com/article/us-iran-missiles-idUSKCN0WV2HE>

עפ"י סבא"א, איראן כיום נמצאת **בהפרה של כלל חלקי ההסכם**. הנקודה הקריטית ביותר מבחינת ישראל הוא זמן הפריצה, שבשל ההתקדמות האיראנית המואצת התקצר משמעותית מכשנה לכ-2-3 שבועות מרגע ההחלטה ועד העשרת כמות אורניום המספיקה לפצצה אחת: כ-25 ק"ג ברמת העשרה של 90%, או תיאורטית (במנותק מרמת המחקר ופיתוח האיראנית כיום) 40 ק"ג של אורניום המועשר לרמה של 60%.

נקודה קריטית בהקשר זה, היא שדווקא נוכח מאמצי ממשל ביידן לחזור להסכם הגרעין תוך ויתורים מפליגים על תנאים מוקדמים שהיו לו לפני שיחות הגרעין, ונוכח גישת הפייסנות וה"חזרה להסכם בכל מחיר", איראן האיצה את העשרת האורניום והתקינה צנטרפוגות מתקדמות. **הרוב המכריע של הפרות ההסכם המרכזיות התרחשו במהלך תקופת ממשל ביידן, ולא במהלך ממשל טראמפ לאחר שיצא מן ההסכם.**

”
חוסר ההתקדמות בהבהרת שאלותיה של הסוכנות (סבא"א) לגבי הנכונות והשלמות של הצהרות איראן לגבי הביטחונות משפיעות באופן מהותי על יכולתה של הסוכנות לספק הבטחה לגבי אופייה הבלתי-צבאי (peaceful) של תכנית הגרעין של איראן.”

רפאל גרוסי, ראש הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א)

בכל זאת, **המידע שישראל סיפקה כמו גם מכתבי אזהרה מטעם סבא"א נתקל בהתעלמות מוחלטת מצד המעצמות**, שהעדיפו לצטט את דו"חות סבא"א שתחום שיפוטם מוגבל, ולפיהם איראן עומדת בהסכם. לאחר חשיפת ארכיון הגרעין על ידי ישראל ב-2018, למשל, פדריקה מוגריני, ראש שירות החוץ של האיחוד האירופי, אמרה שהמידע "לא הוכיח הפרה של הסכם הגרעין" וציטטה 10 דו"חות של סבא"א שדיווחו על כך שאיראן עומדת בהסכם. תגובת משרדי החוץ הצרפתי והבריטי הייתה שהמידע רק חיזק את הצורך בהסכם הגרעין: "כל פעילות הקשורה לפיתוח נשק גרעיני נאסרה לצמיתות על ידי ההסכם", טענה שלא ניתן לגבות בטבלה מעלה מכורח תפוגת התוקף של ההסכם, ו"ההסכם מבוסס לא על אמון אלא על פיקוח הדוק", טענה שלא ניתן לגבות גם כן.⁹ לאחר חשיפת האתר בטורקוזאבאד, סבא"א העדיפה להוציא הודעה כללית שבה טענה שהיא לוקחת ברצינות את עבודתה המקצועית לבחון מידעים שונים, שאיראן עומדת בהסכם ושהפקחים ביקרו בכל האתרים באיראן שהיה צורך לבקר בהם,¹⁰ מבלי להתייחס נקודתית לאותו אתר.

במובן מסוים, **לא רק המשטר האיראני, אלא גם המעצמות הפרו את ההסכם ביוזעין מצידן, בכך שמנעו את הטלתן מחדש אוטומטית של הסנקציות ("Snapback")** ואף לא כינסו את הוועדה המשותפת (Joint Committee) בהינתן המידעים שהתקבלו על הפרה איראנית. במובן זה, **ממשל טראמפ היה דווקא הצד שלקח את ההסכם ברצינות המירבית ביותר.**

⁹ <https://www.theguardian.com/world/2018/may/01/europeans-cast-doubt-on-israel-claims-about-iran-nuclear-breaches>

¹⁰ <https://www.iaea.org/newscenter/statements/statement-by-iaea-director-general-yukiya-amano-2-october-2018>

הפרות איראן את ההסכם לאחר יציאת ארה"ב ומצב תכנית הגרעין שלה כיום, יוני 2022

מצב התכנית כיום (יוני 2022) * עפ"י דו"חות סבא"א ממרץ ויוני 2022 ומקורות אחרים	על פי ההסכם * למשך 15 שנה אלא אם צויין אחרת		
<ul style="list-style-type: none"> 2-3 שבועות מקסימום [מרגע ההחלטה להעשיר כמות אורניום המספיקה לפצצה אחת] "זמן פריצה אפס": צברה מספיק אורניום מועשר לרמה של 60% לייצור מתקן נפץ גרעיני, ונמצאת במרחק שבועות בודדים מהעשרה לרמה של 90% צברה מספיק אורניום מועשר לרמות 60%, 20% ו-4.5% כדי לייצר מספיק WGU (אורניום מועשר לרמת פצצה) עבור 4 פצצות גרעין בתוך פחות מ-3 חודשים 	<ul style="list-style-type: none"> שנה 	מרחק פריצה	
<ul style="list-style-type: none"> 43.1 ק"ג לרמה של 60% (במסת אורניום), בקצב של לפחות 4.5 ק"ג בחודש 182.1 ק"ג לרמה של 20% (U mass ובצורת UF6) וצבר נוסף של 36.5 ק"ג בצורות כימיות אחרות, בקצב של 19.7 ק"ג בחודש (הקצב זינק ב-50% מאז הדו"ח הקודם) 1,277.9 ק"ג לרמה של 2-5% 1,390 לרמה של עד 2% (559.6 ק"ג בדו"ח הקודם) 	<ul style="list-style-type: none"> 3.67% רמת העשרה מקסימלית 300 ק"ג אורניום מועשר סה"כ בכל צורותיו כלל האורניום המועשר לרמות גבוהות יותר מושמד או מיוצא מהמדינה 	אורניום מועשר	
<ul style="list-style-type: none"> מפיקה לרמה של 20% 2 קסקדות של צנטריפוגות מדגם IR-6 במתקן התת-קרקעי בפורדו צנטריפוגות מתקדמות הצוברות אורניום מועשר: IR-2m, IR-4, IR-5, IR-6, IR-6s, IR-s פיתוח צנטריפוגות מתקדמות אחרות: IR-7, IR-8, IR-8B, IR-9¹² העשרה של אורניום לרמה של 60% מאז אפריל 2021; העשרה של אורניום לרמה של 20% בקסקדת צנטריפוגות מתקדמות בנתנו, לראשונה ברמה של מעל 5% במתקן כלשהו יכולת ל-13,400 יחידות עבודה נפרדות (SWU) בשנה הגבירה ייצור צנטריפוגות ובדיקות מכניות בניגוד להסכם 	<ul style="list-style-type: none"> אסור 6,104 צנטריפוגות מדגם IR-1 (10 שנים) הוספה והחלפה מדורגת של צנטריפוגות מתקדמות (IR-4, IR-5, IR-8) (לאחר 8 שנים) כלל הצנטריפוגות האחרות יפורקו ויאוחסנו העשרה מתקיימת במתקן בנתנו בלבד, פורדו יומר לאתר מחקר בלבד ללא אורניום 	אורניום מתכתי	
<ul style="list-style-type: none"> צבירת ידע בלתי-הפיץ להעשרה מהירה בקסקדת צנטריפוגות קצרה יותר, כולל העשרה ישירה לרמה של 60% בקסקדה אחת ללא תהליך הביניים. איראן הודיעה בספטמבר 2019 שהיא כבר לא מחוייבת למגבלות המחקר והפיתוח בצנטריפוגות מתקדמות 	<ul style="list-style-type: none"> הועדה המשותפת תבחן ותאשר שינויים בתכנית המחקר והפיתוח (10 שנים) 	מחקר ופיתוח	

<https://www.iaea.org/newscenter/focus/iran/iaea-and-iran-iaea-reports>, <https://isis-online.org/isis-reports/detail/analysis-of-iaea-iran-verification-and-monitoring-report-november-2021>, <https://www.iaea.org/sites/default/files/22/03/gov2022-4.pdf>, <https://isis-online.org/isis-reports/detail/analysis-of-iaea-iran-verification-and-monitoring-report-march-2022>, <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122460/full-text-of-the-iran-nuclear-deal.pdf>, <https://www.armscontrol.org/factsheets/JCPOA-at-a-glance>, <https://isis-online.org/isis-reports/detail/iranian-breakout-timeline-now-at-zero>
<https://isis-online.org/isis-reports/detail/a-comprehensive-survey-of-irans-advanced-centrifuges>¹²

<ul style="list-style-type: none"> איראן התגאתה שליבת הכור לא נוטרלה והצינורות הקריטיים לא נסתמו, בניגוד לדיווח מתבצע עיבוד מחדש של דלק גרעיני ייצור אורניום מועשר המיועד לאתר בניגוד להסכם לסבא"א אין גישה לאתר, ועדויות מראות שהאתר בפעילות מלאה והתבצעו עבודות בנייה והרחבה 	<ul style="list-style-type: none"> ניטרול ליבת הכור וסתימה בבטון של צינורות קריטיים אסור עיבוד מחדש של דלק גרעיני איסור על כורי מים כבדים באיראן 	האתר באראק	
<ul style="list-style-type: none"> איראן לא מסרה מידע בהיענות לבקשות סבא"א מאז פברואר 2021 איראן לא שיתפה פעולה עם סבא"א בבקשות מידע לגבי שרידי אורניום מועשר ב-3 אתרים בלתי מוצהרים ואתר רביעי ידוע איראן לא מסרה חלקי הקלטות חסרים ממצלמות באתר בקראג', השמידה מצלמות באתרים אחרים ולא הרשתה לסבא"א להתקין מחדש גם התקנה מחדש של מצלמות לא תפצה על פערי ידע משמעותיים שצברה סבא"א בתקופה זו 	<ul style="list-style-type: none"> בקשות לביקור באתרים בלתי מוצהרים ביקור על פי הצורך באתרי גרעין הכלולים בהסכם חובת אישור של חומרים לשימוש כפול (10 שנים) 	מנגנון הפיקוח	
<ul style="list-style-type: none"> שיגור שני טילי קדר במרץ 2016, שגרר גינוי מצד המערב מספר שיגורים נוספים כולל של טילי עמאד, סג'יל וקדר בינואר 2021¹³ ובדצמבר 2021, שגרר גינוי מצד המערב¹⁴ 	<ul style="list-style-type: none"> נספח B סעיף 3 בהחלטה 2231 של מועבי"ט שאישרה את הסכם הגרעין קראה לאיראן להימנע מפעולות הקשורות לפיתוח ולשיגורים של טילים בליסטיים המיועדים לשאת ראש נפץ גרעיני 	טילים בליסטיים	
<ul style="list-style-type: none"> הסנקציות לא הוטלו מחדש ומנגנון הערר לא הופעל גם לאחר הפרות איראניות בוטות 	<ul style="list-style-type: none"> סנקציות האו"ם יוטלו מחדש מייד (snapback) לאחר הצבעה באם הצדדים מעלים חשש להפרה משמעותית (10 שנים) 	חזרת הסנקציות	

המו"מ של ממשל ביידן והמעצמות על חזרה להסכם הגרעין

90% על מנת לייצר נשק גרעיני ראשון בהשתמש בחלק קטן בלבד מקסקדות הצנטרפוגות המתקדמות שברשותה. במידה שתחליט להשתמש ביתר האורניום המועשר לרמה של 20% ו-4.5% שברשותה, היא עלולה להעשיר מספיק אורניום על מנת לייצר 4 פצצות גרעין בתוך פחות מ-3 חודשים.¹⁵

לאורך השיחות, בלט מאוד הרושם שבכוונתו של ממשל ביידן לחתור לחזרה ל-JCPOA כמעט בכל מחיר, גם במחיר של ויתור מוחלט על דרישות בסיסיות שיבטיחו שהמשטר האיראני לא יפרוץ לפצצה בטווח זמן קצר. דרישות אלו כללו מנגנון פיקוח

ממשל ביידן ויתר המעצמות מחויבים כיום להחזיר לתוקף את הסכם הגרעין מ-2015 ובפרט את מחויבות ארה"ב כצד להסכם, והמשא ומתן ביניהן לבין המשטר האיראני במסגרת שיחות וינה מתמקד בדרכים המוסכמות על הצדדים לחזור למחויבויותיהן הקודמות.

ביוני 2022 פירסמה סבא"א דו"ח חריף, שבו הכריזה כי תכנית הגרעין של איראן נמצאת כעת בשלב "מרחק פריצה אפס" (Zero Breakout Time): איראן צברה מספיק אורניום מועשר לרמה של 60% על מנת לייצר מתקן נפץ, ונמצאת במרחק פריצה של 2-3 שבועות בלבד להעשרת מספיק אורניום לרמה של

¹³ <https://missilethreat.csis.org/missile/emad/>

¹⁴ <https://www.gov.uk/government/news/uk-condemns-irans-use-of-ballistic-missiles-fcdo-statement#:~:text=The%20launch%20is%20a%20clear,launches%20using%20ballistic%20missile%20technology.>

¹⁵ <https://isis-online.org/isis-reports/detail/iranian-breakout-timeline-now-at-zero>

ידי אחת ממדינות אירופה שעדיין מחויבות להסכם. איראן תוכל אמנם במצב כזה לנסות להמשיך להתקדם לקראת השגת יכולת לייצר מספר מצומצם של פצצות גרעין, אך זאת תחת איום של פעולה צבאית ישראלית או אמריקנית ותחת לחץ כלכלי העלול להגביר את אי היציבות מבית.

גם הפעם, בדומה ל-2015, אנו עדים למספר בעיות מהותיות באסטרטגיית המשא ומתן של המעצמות:

- **להיטות המערב להגיע להסכם מנוצלת על ידי המשטר האיראני ומעלה את המחיר שלו להסכם.** להיטות זו מוצאת ביטוי גם בהתבטאויות פומביות חסרות היגיון טקטי, כגון "ההסכם הוא הדרך היחידה לעצור את התקדמות איראן לגרעין", "אין אלטרנטיבה להסכם", "אין דרך צבאית לעצור את התקדמות איראן לפצצה". ישנו רצון אמריקאי ניכר להביא להישג אלקטורלי לפני בחירות האמצע בנובמבר 2022, במיוחד לאחר כישלון הנסיגה מאפגניסטן והביקורת על חוסר ההתערבות המשמעותית לטובת אוקראינה בפברואר 2022. בלהט הרצון להביא הישג תדמיתי, הממשל האמריקאי, בדומה ל-2015, מעדיף לדלג על קריטריונים קריטיים להסכם מוצלח ולהסתפק ב"פיסת נייר" – הישג תדמיתי בלבד ללא הישג ממשי.
- **המערב מרוכז בפשרנות במקום למצוא את נקודות החולשה אצל המשטר האיראני,** כגון הכלכלה הקורסת, הלחץ מבית בדמות תנועות מחאה עממיות ומאורגנות, והרצון הברור שהסרת הסנקציות תשחרר את חסמי המסחר, בפרט על סקטור הנפט והבנקאות. לחץ פנימי זה אינו מנוצל על ידי המעצמות כדי להקשיח עמדות, אלא להיפך, זוכה ליחס של מטרד על ידי כלל הצדדים במידה שווה.
- **איראן כבר הפכה בפועל את האפשרות של חזרה להסכם המקורי לבלתי רלוונטית: אין אפשרות מעשית לחזור להסכם המקורי בשל הידע והניסיון שצברה איראן בתקופה זו.** בכל הקשור להפעלת צנטריפוגות מתקדמות וניסיון, העשרת אורניום לרמה של 60%, ייצור אורניום

הדוק, ביטול סעיפי ה-sunset שתוקפים הולך ופג, ובפרט את "קלף" הסנקציות. מעמדה שבה הבהיר הממשל שעל איראן לחזור למחויבותיה (המוגבלות גם כן) טרם הסרת הסנקציות, עמדה שהובהרה על ידי שליח הממשל רוברט מאלי ועל ידי הנשיא ביידן, ארה"ב הביעה נכונות להסיר סנקציות כשלב ראשון, ואף כאמור הסירה שורה של סנקציות הקשורות ל"גרעין האזרחי" האיראני בפברואר 2022, כצעד בונה אמון שלא במסגרת הסכם וללא כל תמורה.

בהקשר זה, העמדה האמריקאית לפיה הם חותרים להסכם "ארוך וחזק יותר" (longer and stronger) אינה עומדת במבחן המציאות בהיעדר מנופי לחץ, ואינה משקפת את אסטרטגיית המו"מ העוסק בחזרה להסכם המקורי. יש סיבה לכך שהממשל לא הצטרף חזרה להסכם המקורי מייד עם חילופי השלטון בארה"ב, בדומה לחזרה להסכם פריז לאקלים: ההבנה שההסכם המקורי בעייתי הייתה ברורה בתחילת הדרך, וכעת הממשל בדרך לרדת מהעץ ולהגיע לעמדה שהמשטר האיראני צפה מראש למצוא אותו בה.

כך למשל, התבטא ראש המשלחת הרוסית למו"מ, מיכאיל אוליאנוב, במרץ 2022: "איראן קיבלה הרבה מעבר למה שציפתה אי פעם", והוסיף שהאיראנים "נלחמו כמו אריות" עבור האינטרסים שלהם, "על כל פסיק וכל מילה, ובתור כלל, עשו זאת בהצלחה למדי".¹⁶

בפועל, כל האפשרויות העומדות על הפרק בשיחות הן מסוכנות לישראל. הגעה להסכם "טוב", שיחסום באמת את דרכה של איראן להשגת היכולת לייצר נשק גרעיני, איננה עומדת עוד על סדר היום. העמדה האמריקנית היא שיש לחזור להסכם הגרעין ללא שינויים. זו אפשרות מסוכנת, שכן היא תסלול את הדרך עבור איראן להשיג יכולת לייצר כמות גדולה של פצצות אטום בתוך פחות מעשור. זאת, ללא פיקוח ממשי על פעולותיה, ללא הגבלת מאמציה לפתח טילים שישמשו לנשיאת פצצות אטום וללא המנוף הנוכחי בו אירן נתונה לאפשרות שישראל או ארצות הברית יפעלו צבאית עם חציית סף בעייתית מצידה.

במציאות זו, **האופציה המועדפת מבחינת ישראל היא כישלון השיחות,** שמשמעותו תהיה המשך הסנקציות על איראן, אולי גם מצד אירופה, ייתכן תוך הפעלת המנגנון האוטומטי לחידוש הסנקציות (snapback) על

¹⁶ <https://www.jpost.com/middle-east/article-700498>

הגרעין, שהוצאה דווקא עם כניסת ממשל ביידן לתפקיד ולא במהלך כהונת ממשל טראמפ: הפרות ההסכם המרכזיות, כמו העשרת האורניום והתקנות הצנטריפוגות המתקדמות, תפסו תאוצה משמעותית דווקא החל מכניסת ממשל ביידן ובמקביל לשיחות הגרעין כאמצעי לחץ, ולא במהלך כהונת ממשל טראמפ והאיום האמין שהציב.

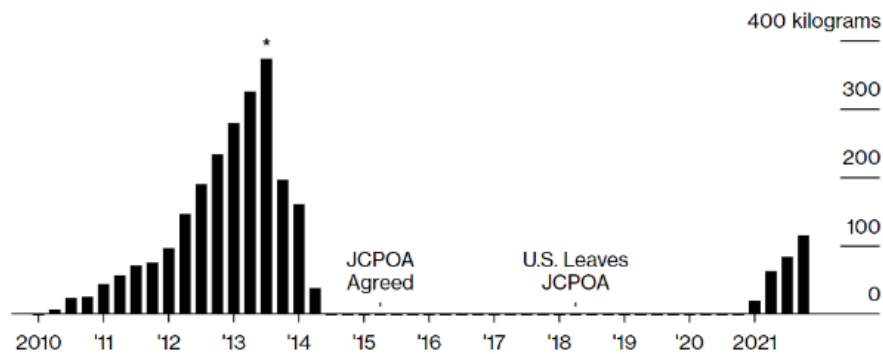
- **הדלפות אמריקאיות על פעולות חבלה ישראליות לכאורה הן איתות לחזרה לאסטרטגיית ההכלה של ממשל אובמה.** כך למשל הייתה ההדלפה לניו יורק טיימס לאחר פעולת החבלה בנתנו באפריל 2021, שעליו לא נלקחה אחריות.

מתכתי ומחקר ופיתוח ללא הגבלה, חזרה להסכם המקורי בנקודת זמן זו לא תעמיד את זמן הפריצה האיראני על שנה, כפי שחזה ה-JCPOA, אלא על זמן קצר משמעותית.

- **הסרת הסנקציות תעמיד לרשות אירן משאבים כלכליים עצומים,** שיאפשרו לה להגביר את מאמצי לבסס את ההגמוניה שלה בחלקים נרחבים של המזרח התיכון. חזרה להסכם גם תפגע בחופש הפעולה של ישראל לפעול לטרפוד ההתקדמות האירנית לגרעין. ישראל אמנם מבהירה כי היא לא תהיה מחויבת להסכם שהיא איננה צד לו, אבל מערכת היחסים עם ארצות הברית תכפה עליה לרסן את פעולותיה.
- **תוצאותיה של אסטרטגיית הפייסנות וההכלה האמריקאית ניכרות בקצב פיתוח תכנית**

Iran's Stockpile of 20% Enriched Uranium

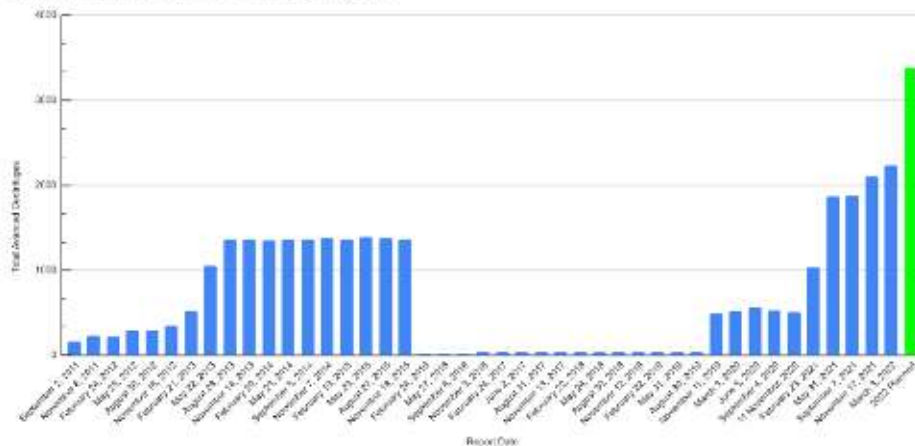
Country raised inventory by about a third in last three months

* Preliminary nuclear deal agreed

Source: IAEA data compiled by Bloomberg

Iran: Total Installed Advanced Centrifuges By Date

מלמעלה: עיקר העשרת האורניום לרמה של 20% תוך הפרת ההסכם התרחשה עם כניסת ממשל ביידן לתפקיד, ולא מייד עם יציאת ממשל טראמפ מההסכם. הדבר משקף שאסטרטגיית ההכלה האמריקאית מזרזת הפרות איראניות (מקור: סבא"א, בלומברג); **מלמטה:** סך כל הצנטריפוגות המתקדמות המותקנות של איראן לפי תאריך – עיקר הפרות ההסכם התרחשו במהלך

תקופת ממשל ביידן (סוכנות ISIS)¹⁷

¹⁷ <https://isis-online.org/isis-reports/detail/updated-highlights-of-comprehensive-survey-of-irans-advanced-centrifuges>

לכל הסכם יש מוצאי הסכם: חזרה ל-2015 תהיה זריקת עידוד עצומה לטהרן

תא"ל במיל' יוסי קופרווסר | מנחה מחלקת המחקר, לשעבר ראש חטיבת מחקר באמ"ן ומנכ"ל המשרד לעניינים אסטרטגיים, חוקר במרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה ובמרכז בגין-סאדאת

יביא לשינוי במדיניות החתרנית של איראן ובתמיכתה בטרור היא חסרת בסיס, וכשאיראן ממשיכה לסרב למסור פרטים על ארבעת המתקנים שנחשפו הודות לארכיון הגרעין שהביא המוסד ושימשו את תוכנית הגרעין הצבאית שלה.

זהו חוסר אחריות מסוכן, במיוחד בשעה שאיראן הולכת ומתעצמת. ברור שעשרות מיליארדי הדולרים שיעמדו לרשות איראן ינוצלו להמשך ההתחמשות ולחישוק מאמצי איראן להרחיב את השפעתה באזור ולהגדיל את יכולתה לאיים במישרין או באמצעות שלוחיה על ישראל, ולהקל את המצוקה הכלכלית החריפה העלולה לערער את יציבות המשטר. חזרה להסכם בתנאים הנוכחיים תהיה זריקת עידוד עצומה למשטר האסלאמי הקיצוני בטהרן ותוצג כעדות לצדקת דרכו ולחולשת המערב וישראל.

הממשל האמריקני מודע לכל הסכנות האלה ובכל זאת נחוש לקדם את החזרה להסכם, פשוט כדי לדחות את הקץ ולהימנע מהצורך בעימות עם איראן. בראשית דרכו הוא ניסה לתרץ זאת בכך שהחזרה להסכם תהיה שלב ראשון בדרך למו"מ עם איראן שיביא לשיפור ההסכם, אך התירוץ הקלוש וחסר ההיגיון הזה כבר נזנח. הבעיה של ישראל היא שהממשל, המגלה גישה רכה ומהוססת כלפי איראן ובהקשרים נוספים, הוא בכל זאת זה המוביל את בעלת הברית החשובה ביותר שלנו. צריך אמנם לנסות למנוע השלכות שליליות על הסכמי אברהם ולהיערך לפעילות עצמאית למנוע מאיראן השגת יכולת לייצר נשק גרעיני, אך ללא תמיכה אמריקנית משימה זו הופכת לקשה הרבה יותר.

האפשרות הסבירה שאיראן וארה"ב תסכמנה על חזרה הדרגתית להסכם הגרעין מעוררת דאגה רבה, ובצדק, בצמרת הממשל בישראל, בקרב חברי קונגרס אמריקנים משתי המפלגות ובמדינות המפרץ. הסיבות לכך רבות מאוד. ההסכם הזה מסוכן מלכתחילה מכיוון שהוא סולל עבור איראן נתיב בטוח להשיג בעוד תשע שנים יכולת לייצר ארסנל גדול של נשק גרעיני בלי לחשוש מהצורך לחצות מרחב סף מסוכן, שבו היא עלולה להיות חשופה למהלכי כוח שימנעו זאת ממנה ולהתמודד עם סנקציות כלכליות חריפות.

ההסכם לא מבטיח פיקוח בכל מקום ובכל עת, הוא מוגבל בזמן, אינו עוסק באמצעי השיגור של פצצות האטום (הטילים), אינו מחייב את איראן לחשוף את האמת על התקדמותה בתוכנית הגרעין הצבאית לפני שנחתם, וההגבלות הכלולות בו מוסרות בהדרגה. חלקן כבר הוסרו ואחרות אמורות לסור בקרוב.

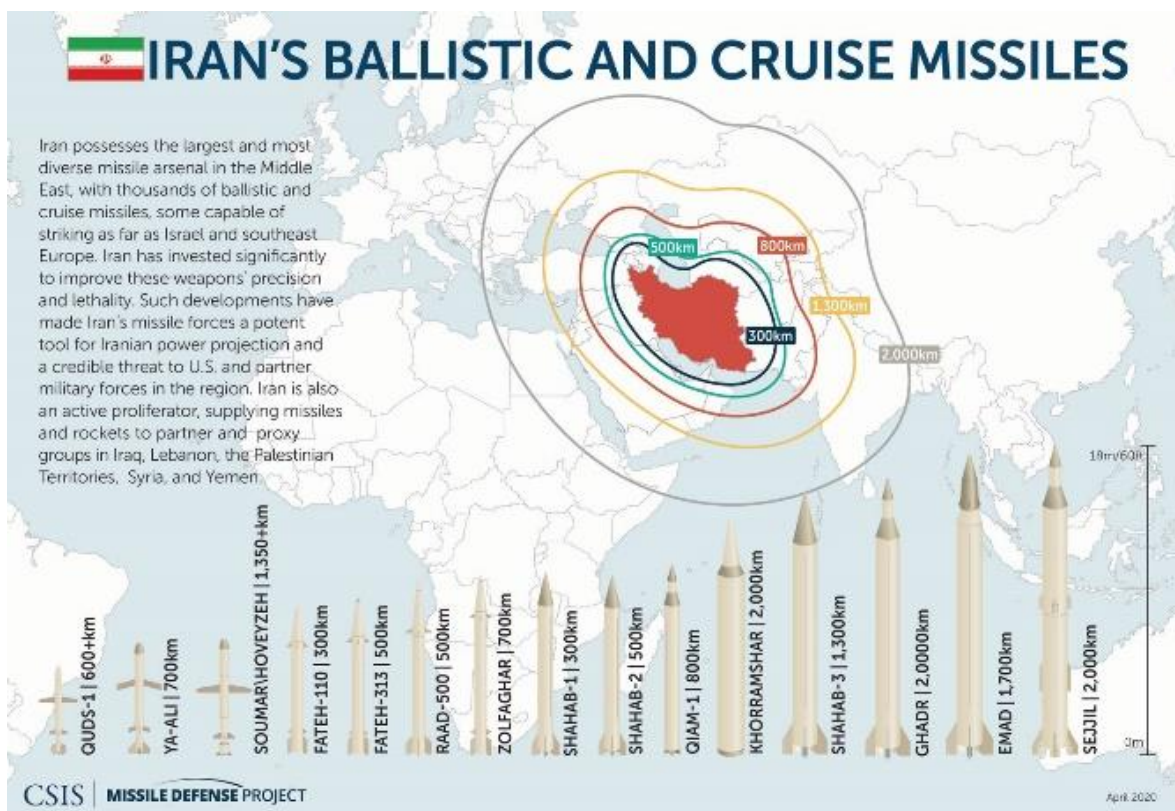
החזרה להסכם כעת היא מסוכנת אפילו יותר. היא מתבצעת לאחר שאיראן כבר השיגה הישגים משמעותיים בתחום טכנולוגיית ההעשרה, שעל פי ההסכם היו אמורים להתרחש רק בעוד כמה שנים (ייצור צנטריפוגות מתקדמות והפעלתן, העשרה לרמה של 60% הקרובה לרמה צבאית), ובתחום תוכנית הנשק (המרת האורניום המועשר למתכת אורניום).

המשמעות היא שבעצם **אין אפשרות לחזור להסכם המקורי.** יתר על כן, חלק משמעותי מההגבלות על איראן אמור להיות מוסר בלאו הכי בראשית 2024 ובראשית 2026, קרי בתוך 2-4 שנים. אבל חמור מכל זאת, היא מתבצעת כאשר ברור שהתקווה שההסכם

האיום הקונבנציונלי מצד איראן

מקורות מודיעיניים מעריכים שאיראן מחזיקה בארסנל הטילים הגדול ביותר במזרח התיכון.¹⁸ המשטר האיראני ממשיך להצטייד במערך ט"ר (טילים, מעופפים ורקטות) נרחב, לפתח טילים בליסטיים מתקדמים, לפתח טכנולוגיית זיווד ראש קרב גרעיני על טילים המיועדים לשאת אותם, ולהציב מול ישראל מנוף לחץ ומשוואת הרתעה בדמות איום קרקע-קרקע משטח איראן ומשטח המדינות המקיפות את ישראל.

- **טילי קרקע-קרקע (טק"ק) וטילים בליסטיים:** איראן מחזיקה בארסנל הטילים הבליסטיים הגדול והמגוון במזרח התיכון. מוערך שרובם נרכשו ממדינות זרות, ובראשן צפון קוריאה. טילים אלה כוללים טילים בליסטיים בין-יבשתיים (ICBM).¹⁹ בנוסף, ברשות איראן טילים מתקדמים וארוכי-טווח המכסים את כלל שטחה של מדינת ישראל ובעלי יכולת להגיע לאדמת אירופה, והיא מפתחת טילים בעלי טווח ארוך אף יותר. איראן היא המדינה היחידה שברשותה טילים לטווח של 2,000 ק"מ מבלי שהצטיידה קודם בנשק גרעיני. האוניברסיטאות ומכוני המחקר של איראן ממשיכים לתמוך במאמץ שכלול ופיתוח טכנולוגיית הטילים, אך המשטר ממשיך להיות תלוי ברכיבים ובציווד קריטי שמיובאים מחוץ למדינה. טילים אלה כוללים את הסג'יל (עאשורה) לטווח של עד 2,000 ק"מ, שהאב-3 (1,300 ק"מ), קיאם-1 (לפחות 750 ק"מ), זולפקר (700 ק"מ) ויתר טילי השהאב, הפתח ואחרים. איראן מפתחת גם קדר וח'וראמשאר (עד 2,000 ק"מ), עמאד-1 (1,700 ק"מ) ואחרים.

הערכה מ-2021 לגבי מגוון ארסנל הטק"ק האיראני

¹⁸ <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44017> pp.13
¹⁹ <https://iranprimer.usip.org/resource/irans-ballistic-missile-program>

במהלך השנים האחרונות איראן עשתה שימוש מבצעי בארסנל הטילים שלה כנגד יעדים במזרח התיכון, כדוגמת:

- **יוני 2017, אוקטובר 2018** | מתקפות טילים נגד יעדי דאע"ש בסוריה
- **ספטמבר 2018** | שיגור טילי פתח-110 כנגד יעדים כורדים איראניים בעיראק
- **ינואר 2020** | הפצצה על בסיס חיל האוויר האמריקאי אל-אסד ליד בגדד, עיראק בלפחות 22 טילים בליסטיים, מתקפה שפצעה לפחות 100 חיילים אמריקאים

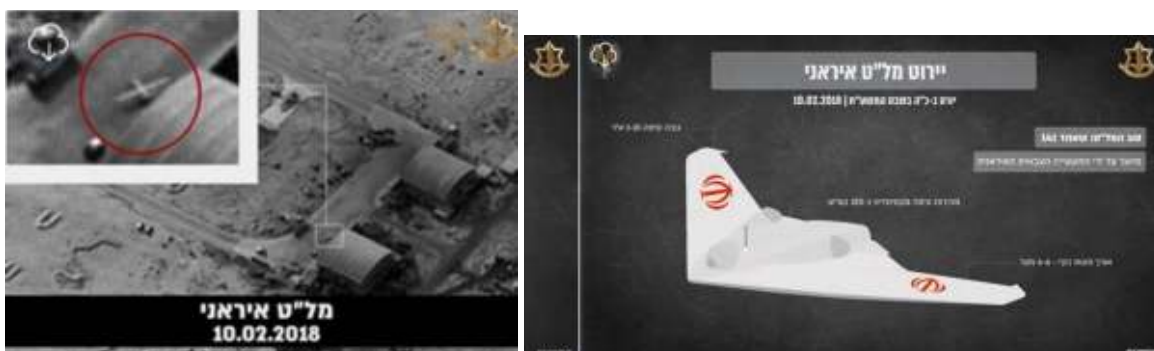
תרגיל ירי טילים בליסטיים "על מטרות ישראליות" של משמרות המהפכה בדצמבר 2021, שעל פי התקשורת האיראנית כלל טילי עמאד, קדר, סג'יל, זלזל, דזפול וזולפע'ר, בטווחי 350-2,000 ק"מ²⁰

מערך המרחפים

בנוסף למערך הטילים, איראן מפתחת ומשכללת את מערך המרחפים שלה, שכולל כטב"מים (כלי טיס בלתי מאויש) ומל"טים תוקפים (מטוס ללא טייס). בשנים האחרונות עושה איראן שימוש במל"טים למגוון מטרות – מאיסוף מודיעין, דרך העברת אמל"ח ועד לשימוש התקפי לצורך פגיעה ברכוש ובנפש.²¹

איראן כבר עשתה שימוש במקור איום זה במספר הזדמנויות בשנים האחרונות, כולל לפחות שלושה שיגורים לעבר שטח ישראל:

- **פברואר 2018** | שיגור מל"ט תוקף מסוג שאהד-141 לעבר ישראל משטח סוריה שיורט
- **ספטמבר 2019** | מתקפה מתואמת של מל"טים מתאבדים וטילי שיוט כנגד תשתיות נפט בערב הסעודית, אבקאיק וח'וראיס, שהראו רמת דיוק גבוהה. הנזק שהותירו היה כבד ונצפה מהחלל, וגרם לשיבוש 5-7% מאספקת הנפט בעולם
- **מרץ 2021** | תקיפת מתקני נפט של חברת אראמקו בערב הסעודית
- **מרץ 2021** | שיגור שני מל"טים מסוג שאהד-197 משטח איראן שנשאו חומרי נפץ מסוג TNT וכלי נשק חם אל עבר ישראל, ויורטו על ידי מטוסי אדיר F-35 ישראלים מעל שמי מדינות שכנות. מפקד חיל האוויר האלוף עמיקם נורקין מסר שמדובר ב"יירוט המבצעי הראשון בעולם של מל"טי אויב על ידי מטוסי האדיר"
- **מאי 2021** | שיגור מל"ט תוקף מסוג צמאד משטח עיראק לעבר ישראל שיורט במהלך אירועי "שומר החומות"
- **אפריל עד יולי 2021** | שורה של תקיפות מל"טים על ידי איראן ושלוחותיה כנגד כוחות קואליציה בעיראק
- **יולי 2021** | פגיעה באמצעות מל"ט נפץ באונייה Mercer Street בבעלות ישראלית באיזור עומאן, שהרגה שני חברי צוות בריטי ורומני, ופגיעה באונייה CSAV Tyndall במימי המפרץ הפרסי.
- **ספטמבר 2021** | תקיפת שדה התעופה אבהא במערב סעודיה

המל"ט ששוגר מסוריה לישראל בפברואר 2018 (דובר צה"ל)²²

²¹<https://www.idf.il/> אתרי-יחידות/זרוע-האוויר-והחלל/כל-הכתבות/2022/יירוט-מל-טים-איראניים-חיל-האוויר-2018-2021-שומר-החומות-מטוס-אדיר/

מסלול המל"ט מעיראק לישראל במאי 2018

שיגור המל"ט משטח איראן לעבר ישראל במרץ 2021

אירועי הפעלת כוח באמצעות מל"טים איראניים במזרח התיכון (דובר צה"ל)²³

המתקפה האיראנית המתואמת של מל"טים תוקפים וטילי שיוט על מתקני הנפט אבקהיק וח'וראיס בסעודיה²⁴

²³ <https://www.idf.il/> אתרי-יחידות/זרוע-האוויר-והחלל/כל-הכתבות/2022/יירוט-מל-טים-איראניים-חיל-האוויר-2018-2021-שומר-החומות-מטוס-אדיר/ ²⁴ <https://www.israeldefense.co.il/en/node/40243>

תנועת מלקחיים של "התמנון האיראני": רשת של מנופי לחץ מסביב לישראל ליצירת "עומק אסטרטגי"

המהפכה האסלאמית; פתווה של אמאם... חגיגות יום פלסטין – יום אל-קדס... יום שישי האחרון של הרמדאן... כולם מעידים על **העומק האסטרטגי של המהפכה האסלאמית, שאויבינו אינם מסוגלים לראות.**²⁷

כך גם קבע עלי סעידי, נציג מנהיג איראן ח'מנהאי במשמרות המהפכה, בנאום ב-10 באוגוסט 2015:

"הם [המעצמות] לא רוצים שיהיה לאיראן עומק אסטרטגי בתימן ושלא תהיה לה השפעה רוחנית שם, בלבנון, בעזה, בבחריין ובסוריה. אם נרצה לוותר על העומק האסטרטגי הזה, יהא עלינו לוותר על כל מה שהשגנו. הם הגיעו אל שולחן המו"מ [שיחות הגרעין בווינה] בגלל עוצמה האזורית של איראן והעומק האסטרטגי שלה. **העומק האסטרטגי הוא גורם קריטי עבור איראן ואם נרצה לוותר עליו, אנו נהיה מבודדים.**"²⁸

במקור, הוקמו משמרות המהפכה ככוח צבאי חלופי לצבא איראן, כוח נאמן למשטר אשר יהווה את המשענת העיקרית שלו. השאיפה הייתה ליצור כוח אסלאמי מהפכני אשר יעקור את "שורש הרע" מהאיזור, כלומר "השטן הגדול" (ארה"ב) ו"השטן הקטן" (ישראל) תוך ביסוס הדומיננטיות השיעית האסלאמית הן באיראן והן באיזור. זהו למעשה **"התמנון האיראני"**: כוח צבאי ומדיני

משמרות המהפכה: הזרוע הביצועית והאכיפתית של "ייצוא המהפכה" ליצירת "עומק אסטרטגי" איראני באיזור

עמוד מרכזי בתפישת "ייצוא המהפכה" של המשטר האיראני ובפילוסופיה של המנהיג המייסד, איתוללה ח'ומיני, הוא מינוף **משמרות המהפכה האיראנית** (בפרסית سپاه پاسداران انقلاب اسلامی) על מנת ליצור **עומק אסטרטגי** (בפרסית عمق استراتژیک) או היאחזות איזורית איראנית מעבר לגבולות איראן. עיקרון זה של "עומק אסטרטגי איראני" חוזר על עצמו הן בטקסטים המייסדים של המהפכה והן בדרשות ובטקסטים של מנהיג איראן ודמויות מפתח אחרות. כך למשל, ב-10 במרץ 2022 קיים מנהיג איראן איתוללה עלי ח'מינהאי פגישה עם "מועצת המומחים", שבה קבע כי **"נוכחות אזורית מעניקה לנו יותר עומק אסטרטגי וחוזק לאומי**. למה אנחנו צריכים לוותר על זה?"²⁵ ח'מנהאי חוזר ומתייחס למדינות האסלאם בתור "העומק האסטרטגי של המשטר".²⁶ בדרשה שנשא ב-3 בפברואר 1995 הוא הדגיש:

"עם נצחון המהפכה האסלאמית באיראן, התעורר רגש הגאווה וגבהות הרוח בקרב המוסלמים... אחד המימדים של המהפכה נודע בשם 'העומק האסטרטגי של המהפכה שלנו' ואת זה בדיוק אויבינו רוצים לקחת מאיתנו. **הדבר משול לאדם שבבעלותו אוהל ולו עשרות מיתרים בעשרות נקודות במרחב, והוא מושך אותם בציפורניו הארוכות.** אוהל זה נותר נטוע ומקובע במקומו כך שאף סערה לא תוכל להרעיד אותו. וכך, אומות האסלאם באסיה, באירופה ובאפריקה מדברות בשבח

²⁵ <https://www.tasnimnews.com/he/news/2022/03/11/2680379> /מנהיג-איראן-לא-תוותר-על-נוכחות-אזורית-על-

תוכנית-הגרעין

²⁶ <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=4992>

²⁷ <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2739>

²⁸ <http://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?3942>

שמהווה **מנוף אכיפתי ויישומי** לקידום האינטרסים האיראנים ולהעמקת אחיזתו של המשטר באיזור.

משמרות המהפכה הם הכוח החזק והדומיננטי באיראן של היום, והתפתחו הרבה מעבר לארגון צבאי. ראשי משמרות המהפכה (כיום חסין סלאמי) מהווים יועצים אישיים למנהיג איראן ובעלי טון משפיע ביותר בתהליך קבלת ההחלטות המדיני-צבאי. מעבר להיותם הכוח הצבאי המשמעותי במדינה, משה"מ גם מתוקצבים בסכומי עתק והלכה למעשה שולטים על כלכלת איראן. כך למשל בשנת התקציב 2021-2022 הוקצבו 161 טריליון תומאן (6.5 מיליארד דולר) לכוחות הצבא, הביטחון ואכיפת החוק – או 25% מתקציב המדינה; **כשליש מתקציב ההגנה הופנה למשמרות המהפכה** (2.3 מיליארד דולר).²⁹ בנוסף לזה, **תקציבי ענק מוזרמים למשמרות המהפכה ממקורות עלומים** שאינם מדווחים באופן שקוף, דרך רשת של ארגונים, חברות בת ופרויקטים, כמו פרויקט הבינוי "ח'אתם אל-אנביאא" שהרווחים ממנו מוערכים בטריליוני תומאן.³⁰ ב-2017 העריך ראש ה-CIA דאז מייק פומפאו ש**משה"מ שולטים בכ-20% מכלכלת איראן**,³¹ אך ההערכות השונות מטילות ספק באמינות הנתונים הקיימים, כאשר חלקן מדברות על כך ש**משה"מ מחזיקים בשני שלישי או אף 80% מכלכלת איראן**.

משמרות המהפכה הוכרו ככללם בשנת 2019 כארגון טרור זר (FTO) על ידי ממשל טראמפ, לאחר שבמשך

שנים ממשלים אמריקאים נמנעו מצעד זה ובמקום זאת, ארגונים ופרויקטים רבים השייכים אליהם היו יעד לסנקציות אמריקאיות בתור ישויות הקשורות לפרוליפרציה, תמיכה בטרור והפרת זכויות אדם.³²

כח קדס: "המוח המתכנן והמכווין" מאחורי האסלאמיזציה והשיעיזציה של המזרח התיכון

כוח קדס, אחת מחמשת זרועותיהם של משמרות המהפכה, מהווה יחידת עילית התומכת ב"פרוקסי", או בשלוחותיה הצבאיות האיזוריות של איראן, דרך בניין כוח, הכשרה, הפעלת תשתיות, פעולות חתרניות נגד הממשל, ותמיכה בממשלות ובמנהיגים מזדהים. זוהי למעשה **יחידת העילית האיזורית של איראן, "הזרוע הביצועית" של ייצוא המהפכה האיראנית**, וככזו מהווה כוח מצומצם ויוקרתי המונה כמה אלפי פעילים, על פי ההערכות. כוח קדס תומך כיום בחזבאללה, בחמאס, בתנועות פרו-איראניות בעיראק, בסוריה, בתימן, במפרץ והרחק מגבולות איראן, הן מבחינה כלכלית, הן מבחינה צבאית והן בייעוץ ובהכוונה. הוא למעשה **"המוח המתכנן והמכווין"** מאחורי האסלאמיזציה והשיעיזציה של המזרח התיכון. עד לחיסולו בשנת 2019, עמד בראש כוח זה קאסם סולימאני, שבמידה רבה היה אחראי על הפרוליפרציה הצבאית האיראנית באיזור, והיה מקורב מאוד גם למנהיג חזבאללה חסן נסראללה. כיום עומד בראש כוח קדס אסמאעיל קאא'ני.

טרור מסביב לעולם

כפועל יוצא ממאמצים אלה, כוח קדס כבא כוחו של המשטר האיראני הוביל מתקפות טרור וניסיונות פיגועים ברחבי העולם, בין אם במישרין או בעקיפין. בין הבולטים שבהם:

18 באפריל 1983 פיגוע בשגרירות ארה"ב בביירות דרך משאית תופת, שהוביל ל-63 הרוגים

23 באוקטובר 1983 פיגוע בבסיס המארינס האמריקאי בביירות, שהוביל ל-241 הרוגים

31 ביולי 1984 חטיפת מטוס אייר פראנס לאיראן

²⁹<https://iranwire.com/en/features/68279>

³⁰<https://iranwire.com/fa/features/43466>

³¹<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44017> pp.21

³²<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44017> pp.21

פיגוע בשגרירות ישראל בבואנוס איירס, שהוביל ל-29 הרוגים וללמעלה מ-220 פצועים	17 במרץ 1992
פיגוע בבניין הקהילה היהודית בבואנוס איירס (AMIA) שהוביל ל-85 הרוגים ו-330 פצועים	18 ביולי 1994
תכנית שנחשפה על ידי המודיעין האמריקאי להתנקש בשגריר סעודיה בארה"ב	11 באוקטובר 2011
פיגוע בסופיה, בולגריה על ידי מחבל חזבאללה שהסתיים ב-5 תיירים ישראלים הרוגים	19 ביולי 2012
המודיעין הצרפתי סיכל תכנית של משה"מ לבצע פיגוע בכנס של קבוצת האופוזיציה האיראנית "מוג'הידין ח'לק" בפריז	יוני 2018
דנמרק החזירה את השגריר מאיראן לאחר שסיכלה תכנית של משה"מ להתנקש במנהיגי אופוזיציה ערביים באיראן השוהים בדנמרק	אוקטובר 2018

המשטר האיראני יוצר רשת הגנה של מדינות וסאליות ברחבי האיזור, בגירסה מפותחת של תפישת ה"פינלנדיזציה" של ברית המועצות לשעבר.

שמתקצב ב-700 מיליון דולר בשנה על ידי.³⁶ חזבאללה הוא כוח איראני שיעי אשר הוקם בתמיכת המשטר האיראני ונשאר פרוקסי נאמן למשטר עד היום, ולמעשה מהווה כוח ההוצאה לפועל של המדיניות האיראנית בלבנון.

• **סוריה:** איראן הקצתה 16 מיליארד דולר למשטר אסד בין 2012-2021,³⁷ שלחה כוחות צבאיים לסייע לו לייצב את המדינה על רקע מלחמת האזרחים, ומתבססת צבאית בסוריה דרך הקמת בסיסי צבא איראניים, הברחת תחמושת ואימון אנשי צבא סוריים. איראן שולחת גם שכירי חרב למדינה להילחם בשמה, כמו "ליווה פאטמיון" המורכבת מלוחמים אפגנים. מוערך שבשיאו עמד מספר החיילים והקצינים האיראנים בסוריה על 2,500.³⁸

• **תימן:** איראן הקצתה מאות מיליוני דולרים לסייע לחות'ים בתימן, לצד הדרכה צבאית ואספקת אמל"ח, כולל טילי קרקע-קרקע ומל"טים תוקפים אשר נעשה בהם שימוש צבאי נגד ערב הסעודית.

• **עיראק:** איראן תומכת במיליציות שיעיות פרו-חזבאללה ופרו-איראניות במדינה שארגנו בין היתר מתקפות נגד שגרירות ארה"ב בבגדד. ב-1982 הקימו משה"מ את ארגון בדר שנלחם בסדאם

בדומה לתפישת ה"פינלנדיזציה" של ברית המועצות לשעבר, ששאפה ליצור **חגורת הגנה, או עומק אסטרטגי** סובייטי מסביב למדינת האם בדמות מדינות וסאליות שמפרידות בין רוסיה לבין יתר העולם, כך המשטר האיראני שואף לערער את היציבות, להתסיס ובסופו של דבר להשתלט על המדינות השכנות לו, מדינות רחוקות מהן ואיזורים בעלי עניין. בין איזורי ההשפעה שלו נמצאים:

- **רצועת עזה:** איראן מממנת את ארגון חמאס ב-30 מיליון דולר בחודש,³³ או 360 מיליון דולר בשנה, סכום שעלה מאז מבצע "שומר החומות" כדי שחמאס "תשדרג יכולותיה". זהו סכום גבוה מהקודם שעמד על 300 מיליון דולר בשנה.³⁴ איראן תומכת בחמאס באופן נרחב, הן מדינית, הן בחימוש דרך הברחות נשק, הן בהדרכה מבצעית והן כלכלית. 30 מיליון דולר נוספים מוקצים לג'יהאד האסלאמי. הערכות קודמות קבעו את סכום הסיוע השנתי האיראני הכולל לארגונים החמושים הפלסטינים, כולל חמאס, ג'יהאד אסלאמי והחזית העממית, ב-100 מיליון דולר בשנה.³⁵
- **לבנון:** המשטר האיראני הלכה למעשה שולט במדינת לבנון דרך בא כוחו, ארגון חזבאללה,

<https://old.iranintl.com/en/iran-in-brief/iran-reportedly-agreed-pay-hamas-intelligence-israeli-missiles>³³

<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44017> pp.39³⁴

<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44017> pp.39³⁵

<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44017> pp.40³⁶

<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44017> pp.23³⁷

<https://www.idf.il/en/minisites/iran/iran-in-syria/iranian-forces-deployed-in-syria>³⁸

למדינה ב-1996 בעקבות אירועי מזאר א-שריף. בין היתר סיפקה איראן לארגון אמל"ח נגד מטרות אמריקאיות, והביעה עניין ליצור קשרים הדוקים עם עליית הטליבאן ב-2021.

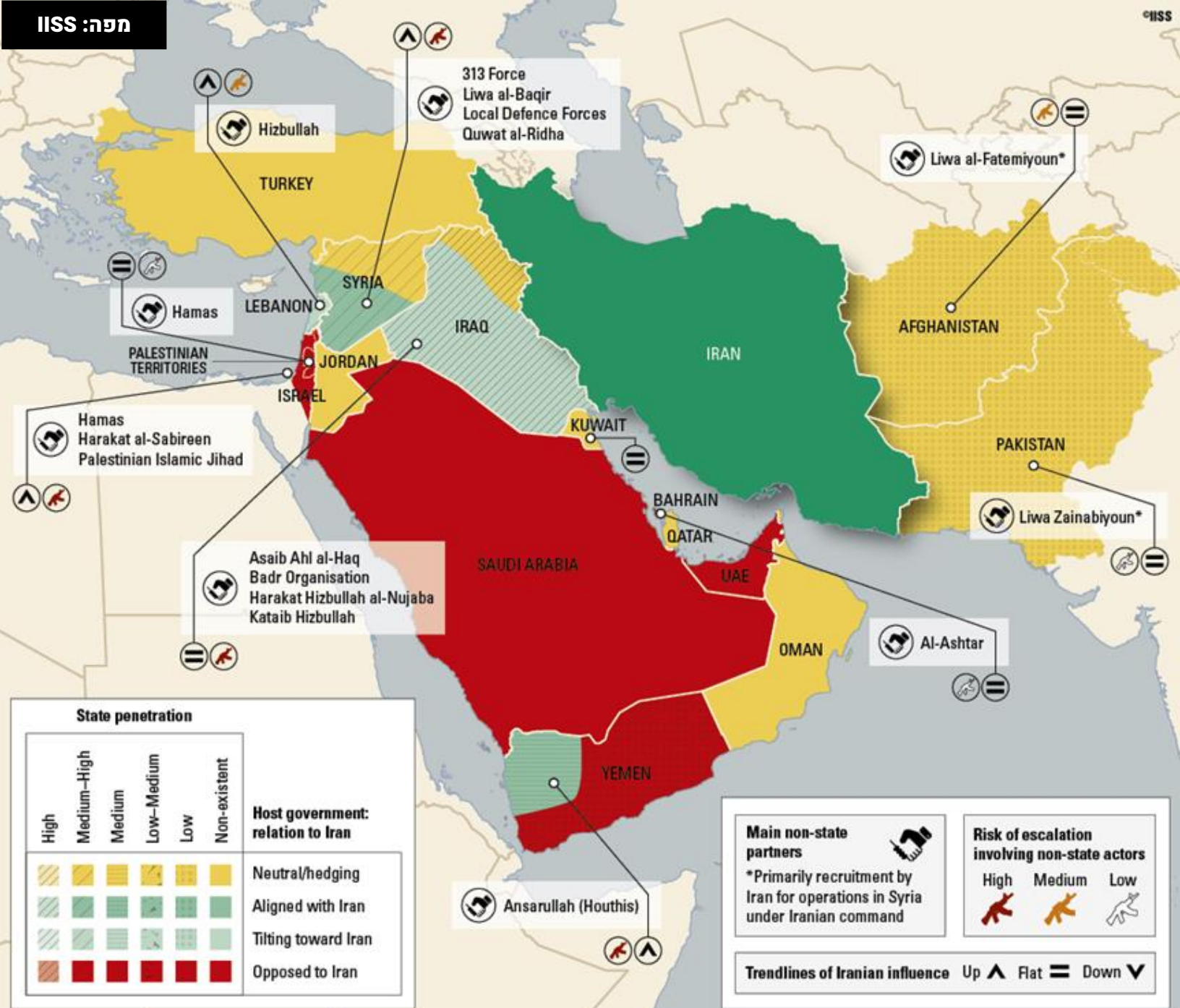
- איראן פועלת גם בארצות אפריקה שמדרום לסהרה, בדרום-מזרח אסיה, ובמדינות בדרום אמריקה כמו ונצואלה ומשולש הגבולות ארגנטינה-ברזיל-פרגוואי במסגרת רשת מסועפת להברחות סמים, אמל"ח, סחר בבני אדם ומקורות הכנסה נוספים לארגונים שבראשם חזבאללה.⁴⁰

כך למעשה, **"מפת איראן האמיתית"** איננה שמורה לגבולות איראן גופא, אלא מתפרשת גם על פני "מדינות וסאליות" ושטחי שליטה ברחבי המזרח התיכון אשר כבר הלכה למעשה מנוהלות על ידי המשטר האיראני ובאי כוחו: לבנון, עיראק, תימן ובמידה רבה גם סוריה, כמו גם ארגון חמאס. זוהי למעשה **התעצמות צבאית לא הגנתית – אלא התקפית נגד ישראל ובנות בריתה, ונגד כל כוח שאיננו מזוהה עם המשטר האיראני באיזור.**

חוסיון. החל מ-2014 נלחמו כ-60 אלף עיראקים שיעים במסגרת יותר מ-60 ארגונים חמושים בעקבות פתווה שהוציא איש הדת השיעי סיסתאני כנגד עליית ארגון דאע"ש. ב-2016 המג'לס האיראני הכיר בחוק ב-PMF, "כוחות ההנעה העממיים" בעיראק. מספר הלוחמים גדל לבין 100 ל-150 אלף עד 2018. איראן מספקת תמיכה כלכלית, הדרכתית וצבאית למנעד רחב של ארגונים חמושים בעיראק, כמו "בריגדות השלום" של איש הדת מקטדה אל-סדר, "כתאייב חזבאללה", "חרכת חזבאללה אל-נוג'בה" ואחרות.³⁹

- **סודן:** איראן השתמשה בסודן במשך שנים בתור קרקע פוריה להברחת אמל"ח לרצועת עזה, ודרך כך המשטר גם התקרב לעמיתו בח'רטום. מאז 2014 הלכה ח'רטום והתרחקה מהמשטר האיראני לטובת ארה"ב. ב-2020 חתמה סודן עם ישראל על הסכם נורמליזציה במסגרת "הסכמי אברהם".
- **אפגניסטן:** המשטר האיראני תמך לאורך השנים בארגון הטליבאן, למרות מערכת היחסים המורכבת עם הארגון הסוני שבשיאה איום איראני לפלוש

³⁹<https://iranprimer.usip.org/blog/2021/nov/10/profiles-pro-iran-militias-iraq>
⁴⁰<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44017> pp.50

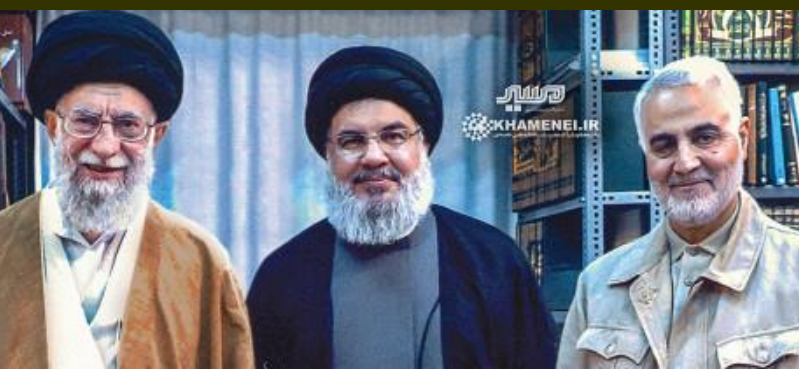

התמנן האיראני – מפת העמקת מרחב ההשפעה האזורי

עמוד מרכזי בתפישת "יוצא המהפכה" של המשטר האיראני ובפילוסופיה של המנהיג המייסד, איתוללה ח'ומיני, הוא מינוף **משמרות המהפכה האיראנית** על מנת ליצור **עומק אסטרטגי** או היאחזות אזורית איראנית מעבר לגבולות איראן. השאיפה היא ליצור כוח אסלאמי מהפכני אשר יעקור את "שורש הרע" מהאזור, כלומר "השטן הגדול" (ארה"ב) ו"השטן הקטן" (ישראל) תוך ביסוס הדומיננטיות השיעית האסלאמית הן באיראן והן באזור. זהו למעשה "התמנן האיראני": כוח צבאי ומדיני שמהווה **מנוף אכיפתי ויישומי** לקידום האינטרסים האיראנים ולהעמקת אחיזתו של המשטר באזור

חזבאללה: 700 מיליון דולר בשנה

חמאס: 360 מיליון דולר בשנה

דרישות להסכם עתידי ולכיווני פעולה

- **מה שדרוש הוא הסכם אחר לגמרי - כזה שמבטיח בפועל שלא ירין לעולם לא תהיה היכולת לייצר נשק גרעיני.** כדי להשיגו, על ארה"ב להגביר את הלחץ על איראן לדווח על ההתקדמות שהשיגה בפרויקט הגרעין הצבאי שלה ולספק את המידע על המתקנים שלא נחשפו ומצבורי האורניום הבלתי ידועים. רק אז, הסכם המבטיח שטהרן לא מסוגלת לייצר נשק גרעיני יכול להיות רלוונטי.
- הסכם כזה צריך לא לכלול מועדים לפקיעת ההגבלות על תוכנית הגרעין האירנית, לאפשר פיקוח בכל עת ובכל מקום, כולל על המדענים האיראנים, לחייב את פירוק מתקן הגרעין התת-קרקעי בפורדו, שנועד לצרכים צבאיים ולהגביל את פיתוח הטילים על ידי איראן.
- המשטר האיראני ממשיך לאיים על ישראל בהשמדה ולממן טרור ברחבי המזרח התיכון, ובכך מפר באופן בוטה את אמנת האו"ם. אין שום הצדקה להסיר ממנו את הסנקציות ולסלול עבורו דרך בטוחה להשגת יכולת לייצר ארסנל של נשק גרעיני.
- מניעת איראן מלהשיג נשק גרעיני היא אפשרית וקריטית. לרוע המזל, הוכח כי ה-JCPOA מאפשר למשטר האיראני להתקדם לגרעין ולהרחיב את השפעתו האזורית, במקום לרסן אותו.
- **הדרך הטובה ביותר להתמודד מול המשטר האיראני היא המשך ומיצוי אסטרטגיית "הלחץ המקסימלי",** ובפרט סנקציות כלכליות קשות ואיום צבאי אמין. לאורך התקופה שלפני ההסכם לאיראן היה פער שהייתה צריכה להשלים כדי לייצר נשק גרעיני, והיא הייתה חשופה לתקיפה אמריקאית או ישראלית באותו זמן אם תנסה לפרוץ קדימה. תקיפה כזו איבדה מהלגיטימיות שלה תחת מסגרת של הסכמות דיפלומטיות בין איראן למעצמות.
- **מצידה, ישראל חייבת להכין את האפשרויות הבאות:**
 - **לישראל אסור לקבל בשום תרחיש את איראן כמדינה גרעינית או בעלת יכולת לייצור.** מדינת ישראל נמצאת בשלב הכרעה אל מול ההאצה בתכנית הגרעין הצבאי האיראנית עד כדי קיצור משמעותי של מרחק הבלימה. זהו האיום האסטרטגי הקיומי מספר אחת על המפעל הציוני.
 - **הצבת איום אמין: הצבת יעד למוכנות כלל-מערכתית לבצע פעולות מכל הסוגים, חשאיות וקינטיות, נגד תשתית הגרעין האיראנית** באופן עצמאי וללא תלות בהסכמים בינלאומיים.
 - **להמשיך להבהיר לארה"ב שאל לה לדבוק במאמץ להגיע להסכם רע עם איראן ולהפעיל לחץ דרך** נבחרי ציבור אמריקאיים, דעת הקהל, התקשורת והאליטות, כדי למנוע הסכם כזה.